STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10945

DER BRADYAGA

Maksim Gorky

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ראדיקאל פובלישינג קאמפאני.

דער בראדיאגא.

פון
מאקסים גארקי.

הערויסגעגעבען פון
די ראדיקאל פובלישינג קאמפאני,
71 הענבורי סט., בריק ליין, איסט.

לאנדאן, 1906.

I

די בעגעגניש.

טאפּענדיג אין דער פֿינסטערניס די פּלאַנקענס, האָב איך מוטהיג געבראָדעט אין די קאַלוזשעס פֿון הויז צו הויז, האָב פּאַמעליכינקעס גע-קלאַפּט מיט די פֿינגער אין די שויבען און געלאָזט הערען מיין קול: „לאָזט אַן אָרע-מען רייזענדען איבערנעכטיגען!"

אַלס אַן ענטפֿער דאַרויף בין איך צום שכן, אין קרעטשמע אָדער „צום טייפֿעל" געשיקט געוואָרען. פֿון איין פֿענסטער אַרויס האָט מען מיר מודיע גע-ווען, אַז מען וועט אויפרייצען די הינד, פֿון איין אַנדער פֿענסטער ווידער גאָר אָהן ווערטער, אָבער אַ גרויסער קולאַק האָט מיר בעוויזען גענוג. אַ פֿרוי האָט מיר צוגערופֿען: „געה אַוועק, געה ווייטער, ווי לאַנג דיינע ביינער זיינען גאַנץ! מיין מאַן איז דאָ אין דערהיים!"

איך האָב אַלזאָ פֿערשטאַנען, אַז זי נעהמט געווים נאָר דאַן אויף געסט, ווען דער מאַן איז ניטאָ... איך האָב שטאַרק בעדויערט זיין גע-פֿינען זיך אין דערהיים און בין געגאַנגען צו אַן אַנדער פֿענסטער.

„גוטע מענשען! לאָזט איין וואַנדערער איבערנעכטיגען!"

מען האָט מיר זעהר ליעב געענטפֿערט: „געהט מיט גאָט ווייטער!"

דער וועטער איז אָבער געווען שלעכט. עס איז געפֿאַלען אַ דינער, קאַלטער רעגען, איבער'ן בלאָטיגען וועג האָט זיך פֿערצויגען אַ געדיכטע פֿינסטערניס: דאָ און דאָרט האָט זיך אַרום געטהאָן אַ פּלעצליכער שטור-רם-ווינד, האָט זיך אַריינגעכאַפּט אין די צווייגען פֿון די בוימער: געט-רעסעט די נאַסע שטרוי אויף די דעכער און אַרויסגעבראַכט אַ טרויריגע מעלאָדיע, אַנפֿילענדיג מיט זיינע זיפֿצענדע און קרעכצענדע טענער די שטילקייט פֿון דער נאַכט. זיך איינהערענדיג צו דיזען קאַלעמוטנעס שטיי-נער פֿון די ווילדע פּאָעמע, וועלכע רופֿט זיך הערבסט, האָבען די מענשען

אין די הייזער געפֿיהלט אומעטיג און דערפֿאַר האָבען זיי מיר ניט אריינגעלאָזען נעכטיגען. איך האָב לאַנג גענוג זיך געראַנגעלט געגען זייער בעשלום, זיי אָבער האַבען זיך איינגעשפּאַרט דוקא ניט און מיינע האַנגענונגען איבערצונעכטיגען אונטער אַ דאַך, זיינען ביסלעכווייז פֿערשוואונדען געוואָרען.

דאַן בין איך אַרויס פֿון דאָרף אויף'ן פֿעלד, מיינענדיג דאָס איך וועל אפשר געפֿינען אַ הויפֿען היי אָדער שטרוי — ווען איך זאָל דורך אַ צופֿאַל אין אַזאַ שטאָק פֿינסטערע נאַכט אַרויפֿקריכען אויף עפּעס אַזעלכעס.

באַלד טאַקע האָב איך דערזעהען דריי טריט פֿון מיר עפּעס זעהר אַ גרויסע זאַך, פֿינסטערער נאָך פֿון די פֿינסטערנים אַליין. און עס איז מיר איינגעפֿאַלען, אַז דאָס מוז זיין אַ תבואה מאַגאַזין. די תבואה מאַגאַזינען ווערען ניט געבויט פֿלאַך אויף דער ערד, נאָר מען בויט די ווינקלען אויף קלעצער אָדער שטיינער: צווישען פּאַדלאָגע פֿון'ם מאַגאַזין און דער ערד געפֿינט זיך פּלאַטץ, וואו אַ בכבוד'ער מענש קען אַרונטערגעהען — מען דאַרף זיך נאָר לעגען אויף'ן בויך און אַרונטער־קריכען. ווי עס ווייזט אויס האָט מיר מיין מזל בעשערט, דיזע נאַכט ניט נאָר אונטער אַ דאַך, נאָר אפילו נאָך מעהר אונטער אַ דאַך און אַ פּאַדלאָגע צוזאַמען איבערצונעכטיגען. איך בין דערמיט צופֿרידען געוועזן. בין אַרונטערגעקראָכען אין מיין קאָנורע און האָב מיר אויפֿגעזוכט אויף די טרוקענע ערד אַ גוטען אָרט צו שלאָפֿען.

פּלוצלונג האָט אין דער פֿינסטערנים אַ רוהיגע שטימע אויס גערופֿען: „רוקט אייך אַביסעלע ווייטער, רב קרוב!"

מורא האָבען איז ניט געווען וואָס, נאָר דערשראָקען האָב איך זיך דאָך.

„ווער איז דאָ?" האָב איך געפֿרעגט.

„אַ מענש... מיט אַ שטעקען..."

„אַ שטעקען האָב איך אויך..."

„אפשר אויך שוועבעלעך?"

„אויך דאָס."

„זעהר גוט!"

איך האָב ניט איינגעזעהען די גוטסקייט דערפֿון וואָרום נאָך מיין מיינונג וואָלט גוט געווען צו האָבען אַ ברויט, אַ טאַבאַק, ניט נאָר שוועבעלעך אַליין.

„נו, איז אין דאָרף קיין הכנסת אורחים ניטאָ?" האָט מיין אָנגעזעהענער שכן געפֿרעגט.

„ניין," האָב איך געזאָגט.

„מיר האָט מען אויך ניט אַריינגעלאָזען."

האָט ער אָבער איבערהויפּט געזוכט א נאכטלעגער? ער איז נאָר פּילייכט אהער אַריינגעקראָכען, כדי אָבצוואַרטען די מינוט אויסצו־פיהרען אַ רעזיקאַלנע אונטערנעהמונג, וואָס האָט געמוזט בלייבען צו־געדעקט פון דער נאַכט, געוויס, יעדע מיה איז דעם אויבערשטען אַ נחת רוח, אָבער פון דעסטוועגען האָב איך בעשלאָסען צו האַלטען דעם שטע־קען פעסט אין האַנד.

„זיי האָבען מיר ניט אַריינגעלאָזען— די רשעים!" האָט זיין קול אוי־בערגע'חזר'ט. „בהמות! ווען דאָס וועטער איז גוט, לאָזען זיי אַריין— אָבער ווען עס איז אַ וועטער ווי היינט— פאַר קיין געלד ניט!"

„וואָהין געהט איהר?" האָב איך געפרעגט.

„קיין ניקאָלייעוו, און איהר?"

איך האָב איהם געזאָגט.

„זיינען מיר דאָך וועג-חברים, ציגדט אַקאָרסט אָן אַ שוועבעלע, עס וועלט זיך רויכערען."

די שוועבעלעך זיינען נאַס געוואָרען... איך האָב געריבען און גע־ריבען מיט בעס אָן די ברעטער איבער מיין קאָפּ. צום סוף האָט זיך בעוויזען אַ קליין פייערעל און פון דער פינסטער האָב איך דערזעהען אַ בלאַסען פנים מיט אַ שוואַרצען געדיכטען באָרד.

די גרויסע קלוגע אויגען האָבען מיר אָנגעקוקט מיט אַ גנבה'שען שמייכעלע, די ווייסע ציינער האָבען געבלישצעט אונטער די וואָנסעס און ער האָט צו מיר געזאָגט; „איהר ווילט רויכערען?"

די שוועבעלע האָט זיך פערלאָשען. אַן אַנדערע האָט זיך אָנגעצונ־דען און ביים ליכט האָבען מיר אונז נאָך אַמאָל אָנגעקוקט און מיין נאַכט-שכן האָט מיט אַ זיכערען קול ערקלעהרט: „ ווי איך זעה דאַרפען מיר זיך איינער פאַר'ן צווייטען ניט שעמען... נאַט נעהמט אַ סיגאַרעט..."

ער האָט אויך איינע גערויכערט און זיין פנים איז בעלויכטען גע־וואָרען פון אַ רויטליכען שיין. אַרום די אויגען און אויף'ן שטערען פון דיזען מענשען זיינען געלעגען אַ פולע און דינינקע רינצעלעך. פריהער, ביים ערשטען שיין פון ליכט האָב איך בעמערקט, דאָס ער איז געווען איינגעהילט אין אַן אַלטען וואַטאָוען מאַנטעל,

„איהר זייט אַ פילגער*)?" האָב איך געפרעגט.

„יאַ, איך וואַנדער. און איהר?"

„אויך."

*) פילגער: איינער וואָס רייזט צו הייליגע ערטער.

ער האָט זיך געריהרט און דערביי האָט אַ קלונג געטהאָן עפּעס אַ מעטאַלענע זאַך, געוויס אַ טעה קענדעל אָדער אַ קעסעלע, די נויטהיגסטע זאַכען פאַר אַ פּילגרים צו די הייליגע ערטער: אָבער אין זיין טאָן האָט זיך ניט איין האָר געהערט פון יענע געמאַכטע פרומקייט, וואָס לאָזט זיך הערען ביי אַלע אַנדערע פּילגער, אין זיין קול האָט ניט געקלונגען יענע ביטרע צבוע'אַטסוואָ: ער האָט ניט פערמישט זיינע רייד מיט זיפצען און ציטאַטען פון דער הייליגער תורה. איבערהויפּט איז ער גאָר ניט גלייך געוועזען צו יענע פראָפעסיאָנעלע פּילגער-בראָדיאַגעס— דער ערגסטער פּסולת, וואָס פערפּלייצט רוסלאַנד: ניט נאָר שאַדען זיי מיט זייער קראַנקער מאָראַל, נאָר מיט זייערע ליגענס און אַבערגלויבען פערגיפטען זיי דעם פּראָסטען נאַראָד. דערצו איז ער דאָך געגאַנגען נאָך ניקאָלאַיעוו, וועלכעס איז קיין הייליגער אָרט און עס האָט אויך קיין הייליגע זאַכען.

„פון וואַנענט קומט איהר?" האָב איך געפרעגט.

„פון אַסטראַכאַן."

אַסטראַכאַן איז אויך קיין הייליגער אָרט. איך האָב איהם דערפאַר געפרעגט: „איהר רייזט מיט לים און ניט נאָך די הייליגע ערטער?"

„וואָרום ניט די הייליגע ערטער? דאָרט גיט מען פיין צו עסען — איבערהויפּט ווען מען מאַכט חבר-לאַפ מיט די מאָנאַכען. זיי האַלטען פיל אויף אונזערע חברה, מיר ברענגען נייעס לעבען אונטער זיי, וואָס האַלט איהר דערפון?"

איך האָב איהם געזאָגט מיין מיינונג.

„יאַ דאָס זיינען נאַהרונגס-סטאַציאָנען.—און פון וואַנען קומט איהר?"

„אָ דאָס איז א ווייטער וועג. צינדט אָן נאָך אַ שוועבעלע— לאָמיר רויבערען, ווען מען רויכערט, פיהלט מען זיך בעסער..."

עס איז געוועזען גוט קאַלט, וויא פון דעם ווינד, וועלכער האָט פון צייט צו צייט מיט א חוצפה ביי אונז אַריינגעבלאָזען, וויא אויך פון די דורכגענעצטע קליידער.

„איהר ווילט אפשער עסען? איך האָב ברויט, קאַרטאָפעל און צוויי געבראָטענע וואַראָנעס — זאָל איך אייך מכבד זיין?

„מיט געבראָטענע וואַראָנעס?" האָב איך נייגעריג געפרעגט.

„דאָס וועט איהר געוויס ניט עסען? איך זאָג אייך, עס איז אָ נאַרעשקייט."

ער האָט מיר דערלאַנגט א גרויסע שטיק ברויט.

„איך האָב נאָך אויף מיין גאַנץ לעבען קיין וואַראָנעס ניט געגעסען..."

„נאַט, פערזוכט! הערבסט-צייט זיינען זיי זעהר געשמאַק. עס איז

פֿיל אָנגענעהמער צו עסען, איין אייגען געבאַפּטע וואַראָנע ווי ברויט און פֿלייש פֿון יענעמס גאָב, דאָס ווען מען קריגט עס אין האַנד, וואָלט מען עס בעסער פֿערברענט..."

ער האָט אמת געזאָגט— אמת און צום פּונקט. די וואַראָנע אַלס אַן עסען איז מיר געווען ניי, עס האָט מיר אָבער ניט געוואונדערט — איך האָב געוואוסט, אַז די בעטלער אין אַדעס עסען ראַטען און אין ראָסטאָוו שנעקען, דאָס איז קיין ליגען. אַפּילו די פּאַריזער, ווען מען האָט זיי בעלאַגערט. האָבען אויך פֿערשידענע מיאוס'קייטען געגעסען, און עס זיינען דאָ מענשען, וואָס וייער גאַנצען לעבען לאַנג זיינען זיי בעלאַגערט.

„ווי אַזוי כאַפּט איהר דען די וואַראָנעס?" האָב איך געוואָלט וויסען.

„מיט'ן מויל געווים ניט. מען קען זיי מיט'ן שטעקען אָדער מיט אַ שטיין הרג'ענען, אָבער בעסער איז זיי צו כאַפּען. מען בינט אָן אָן דעם ברעג פֿון אַ לאַנגער שנור אַ שטיק פֿלייש אָדער ברויט, די וואַראָנע פּאַקט עס, שלינגט עס איין און מען האָט איהר! מען דרעהט איהר אָב דעם קאָפּ, פֿליקט איהר אָב, נעהמט אַרויס די אינגעווייד און בראָט איהר אויף אַ שפּיעז."

„ווי גוט וואָלט עס געווען, יעצט צו זיצען ביי אַ פֿייער!" האָב איך געזיפֿצט.

די קעלט האָט אַלס מעהר דורכגענומען. עס האָט אויסגעזעהן, ווי דער ווינד אַליין וואָלט געפֿריערט, מיט אַזאַ קלאָגענדיגען אין ציטעריגען קרעכצען האָט ער גריסען די ווענד פֿון מאַגאַזין. דאָ און דאָרט האָט ער צוגעטראָגען דאָס היילען פֿון הינד, דאָס קרייען פֿון העהנער און ציטערדיגע טענער פֿון וויטע קירכען-גלאָקען. די רעגען-טראָפּפֿען זיינען שווער געפֿאַלען פֿון'ם דאַך פֿון מאַגאַזין אויף די נאַסע ערד.

„עס איז לאַנגווייליג אַזוי שווייגענדיג צו ליגען," האָט מיין שכן געזאָגט.

„און צו ריידען איז עס צו קאַלט," האָב איך בעמערקט.

„שטעקט אייער צונג אין קעשענע, וועט זי זיך דערוואַרעמען."

„אַ דאַנק פֿאַר אַ גוטע עצה."

„מיר וועלען אפשר געהן צוזאַמען? מיר האָבען דעם זעלבען וועג,"

„פֿון מיינעט וועגען."

„נו טאָ מאַכען מיר זיך בעקאַנט... איך למשל ביי דער פּריץ פּאַויל פּראָמטאָף..."

איך האָב אויך אָנגערופֿען מיין נאָמען.

„ערשט וויל איך אייך פֿרעגען: ווי אַזוי איהר זייט געקומען אין די

לאַגע? געווים צוליב דעם יוצר הרע פֿון שנאַפּס?"

„ווייל דאָס לעבען איז מיר לאַנגווייליג."

„ס'קען זיין...קענט איהר איין שריפֿט, אַרויסגעגעבען פֿון'ם סענאַט מיט'ן נאָמען: „רעגיסטער פֿאַר בעשטראָפֿטע חטאים?

„יאָ."

„ווערט דאָרט אייער נאָמען דערמאָנט?"

מיין נאָמען איז נאָך צו יענער צייט ניט געדרוקט געווען, און איך האָב איהם דאָס אויך געלאָזט וויסען.

„אויך מיין נאָמען איז דאָרטען ניט פֿערצייכענט..."

„איהר האָט אָבער אַריינצוקומען?"

„אַלץ ליגט אין גאָטעס האַנד!"

„ווי עס ווייזט אויס, זייט איהר אַ גאַנץ צופֿרידענער מענש?"

„וואָרום זאָל איך ניט צופֿרידען זיין?"

„דאָס ווען ניט אַלע זאָגען אין אייער לאַגע," האָב איך איהם געענטפֿערט, ניט גלויבענדיג זיינע ווערטער.

„די לאַגע איז אפילו נאַס און קאַלט, אָבער זי וועט זיך דאָך באַלד ענדערען. די זון וועט אויפֿגעהן — ניט אַזוי? דאַן וועלען מיר פֿון דאַנענט אַרויסקריכען, אונזער טעה טרינקען, עטוואָס עסען און וועלען זיך דערוואַרעמען. איז דאָס דען אַזוי שלעכט?"

„גוט איז דאָס!" האָב איך צוגעגעבען.

„אָט זעהט איהר! אַלעס ביז האָט אויך עפּעס גוטס!"

„אַלעס גוטס — האָט אויך שלעכטס!"

„אמן!" האָט פֿראָמטאָף אויסגעזונגען מיטען נגון פֿון תהילים. אין זיין געזעלשאַפֿט בין איך אין דער אמת'ן לעבעדיג געוואָרען. עס האָט מיר נאָר פֿערדראָסען וואָס איך האָב ניט געקענט זעהן זיין פנים, וועלכער נאָך דעם רייכען אויסדרוק פֿון זיין שטימע האָט געמוזט זיין זעהר אינטערעסאַנט. מיר האָבען זיך לאַנג אונטערהאַלטען איבער קלייניקייטען און אונטערוויי־לעכס בעהאַלטען אַ פֿערלאַנג, איינער דעם אַנדערען גוט צו דערקענען. ביי זיך האָב איך זיך געוואונדערט אויף זיין השלמה. מיר אַלעס אויסצו־פֿרעגען און פֿון זיך צו שווייגען.

בשעת מיר האָבען זיך אַזוי בשלום אונטערהאַלטען, האָט עס אויפֿגע־הערט צו רעגענען און די פֿינסטערניס איז העלער געוואָרען, אין מזרח זייט האָט אַ בלישצע געטהאָן אַ צאַרט רויטער שטיק הימעל: אַ בשורה אויף טאָג און דאָס וועטער איז געוואָרען פֿריש, קרעפֿטיג און אַנגענעהם, פֿאַר די מענשען, וועלכע זיינען טרוקען און וואַרעם אָנגעטהאָן.

„וועלען מיר דאָ עפּעס געפינען צום פייער מאַכען? טרוקענע שפּע־נער?" האָט פראָמטאָף געפרעגט.

אַרומקריכענדיג אויף דער ערד, האָבען מיר אַרומגעזוכט, אָבער גאָר ניט געפונען. דאַן האָבען מיר זיך מישב געווען אַרויסצורייסען אַ ברעט פון מאַגאַזין, וועלכע האָט זיך נאָך זעהר שוואַך געהאַלטען. ווען מיר האָ־בען דאָס אָבגעטהאָן, האָבען מיר אָנגעהאַקט דינע שפּענער, דאַן האָט פראָמטאָף געמאַכט אַ פאָרשלאַג, מיר זאָלען אויסבוירען אַ לאָך אין פּאָד־לאָגע פון מאַגאַזין, אום קאָרן צו בעקומען — וואָרום, אַז מען קאָכט אָב קאָרן אין וואַסער, איז עס זעהר אַ גוטע אכילה, איך האָב פּראָטעסטירט און ערקלערט, דאָס איך האַלט דאָס ניט פאַר רעכט, אייניגע פוד קאָרן פון מאַגאַזין לאָזען אַרויסלויפען, כדי אַ פּאָר פונד דערפון צו בעקומען.

„וואָס אַרט דאָס אייך?" האָט פראָמטאָף געפרעגט.

„איך האָב געהערט, דאָס יענעמס אייגענטהום מוז מען אָכטען..."

„דאָס, מיין טהייערער, האָט מען נור נעטהיג, ווען מען פערמאָגט אַליין עפּעס..."

איך האָב געשוויגען און מיר געדאַכט, אַז דער מענש געהערט צו די גרעסטע ליבעראַלען וואָס אייגענטהומסרעכט אָנבעלאַנגט און זיין בעקאַנט־שאַפט קען אויך מאַנכעסמאָל ווערען אונאַנגענעהם.

באַלד איז די זון אויפגעגאַנגען, פריילין און לוסטיג. בלויע פּענ־סטערלעך אין הימעל האָבען דורכגעקוקט דורך די צעריסענע וואָלקענס, וועלכע זיינען לאַנגזאַם און ווי אָהן חשק געצויגען נאָך דרום זייט, איי־בעראַל האָבען געגלאַנצט די רעגען-טראָפּפען. איך און פראָמטאָף זיינען אַרויסגעקראָכען פון אונטער דעם מאַגאַזין און זיינען געגאַנגען איבער פעל־דער, איבער אָבגעשניטענע הבואה נאָך די גרינע וואַנד פון בוימער ווייט פון אונז.

„דאָרט איז אַ טייך," האָט מיין פריינד געזאָגט.

איך האָב בעטראַכט פראָמטאָף און זיך געטראַכט, דאָס ער מוז פער־ציג יאָהר אַלט זיין, און דאָס לעבען איז פיר איהם קיין שפּאַס געווען זיינע גרויסע און טיפע אויגען האָבען געגלאַנצט רוהיג און זעלבסטבע־וואוסט, און ווען ער האָט זיי אַביסעלע איינגעזשמורקעט, האָט זיין פנים בעקומען אַ כיט־ען און האַרטען אויסדרוק. זיין רוהיגער און זיכערער גאַנג, זיין מיט געשיקטקייט אויף'ן רוקען בעפעסטיגטער ראַנעץ, זיין גאַנצע גע־שטאַלט האָט עדות געזאָגט, דאָס ער איז צו דעם וואַנדער לעבען געוואוהנט, דאָס ער מוז זיין ערפאַהרען און געריבען ווי אַ פוקס.

„ווילט איהר ניט דעם פאָלגענדען וועג געהן? גלייך נאָך'ן טייך, אַן

ערך פֿון זעקס קילאָמעטער ווייט, שטעהט דער דאָרף מאַנצעלעיא און פֿון דאָרטען געהט אַ גראַדער וועג נאָך נייַ פראַג. אַרום דיזען אָרט וואָהנען שטונדיסטען, באַפּטיסטען און אַנדערע מוזשיצקע בעלי חלומות, זיי געבען גוט צו עסען, ווען מען וויזט זיי אַ פֿרומע מינע. אָבער מיט תורה דאַרף מען צו זיי ניט קומען — זיי זיינען אַליין אין דער תורה ווי ביי זיך אין דערהיים..."

מיר האָבען אויפֿגעזוכט אַ פּלייטעל אונטער אַ גרופּע בוימער, האָבען צוזאַמענגעטראָגען אַ פּאַר שטיינער, וועלכע האָבען זיך פֿיל אַרומגעוועלגערט אַרום דעם שמוציג געוואָרענעם טייכעל פֿון רעגען און מיר האָבען אָנגעצונדען אַ פֿייער. כמעט צוויי קילאָמעטער ווייט פֿון אונז האָט זיך ערהויבען אויף אַ באַרג אַ דאָרף און אויף די שטרוי-דעכער האָט געגלאַנקט דאָס גאָלד פֿון דער מאָרגען-זון, פֿון די זון בעלויכטען, מיט יעסענדיגע פֿאַרב געמאָהלט, האָבען זיך אויפֿגעפֿלאַנצט שפּיציגע פּאַפּעל-בוימער, לעבען די ווייסע ווענד פֿון די ליימענע הייזער. דער גרויער רויך פֿון די קוימענס האָט זיך פֿערלאָרען צווישען די בוימער און האָט פֿערדעקט צייטענווייז די רויטליכע בלעטער און די שטיקלעך בלויע הימעל, וועלכע האָבען דורך זיי אַרויסגעקוקט.

„איך וועל זיך באָדען," האָט פראָמטאָף געזאָגט. דאָס איז נאָך אַזאַ שלעכטע נאַכט זעהר נעטהיג. אויך אייך וואָלט איך ראַטהען דערצו, ביז מיר וועלען זיך אָבפֿרישען וועט דער טעה אויפֿקאָכען. איהר ווייסט דאָס מען מוז אימער זאָרגען, אונזער קערפּער זאָל אימער ריין בלייבען."

ריידענדיג האָט ער זיך אויסגעטהאָן, זיין קערפּער איז געווען רויט און פֿריש, שעהן געבויט און האָט בעוויזען קרעפֿטיגע, גוט ענטוויקעלטע מוסקלען, און ווען איך האָב איהם דערזעהן נאַקעט, זיינען מיר זיינע טראַנטעס, וועלכע ער האָט אַראָבגעוואָרפֿען, נאָכאַמאָל זאָ געמיין און עקעלהאַפֿט פֿאָרגעקומען ווי פֿריהער, מיר האָבען זיך אונטערגעטונקען אין'ם אייזקאַלטען וואַסער פֿון'ם טייכעל: ציטערענדיג, בלוי פֿון קעלט זיינען מיר אַרויפֿגעשפרונגען אויף'ן ברעג און האָבען זיך שנעל אונזערע ביים פֿייער וואַרעם געוואָרענע קליידער אָנגעצויגען, דאַן האָבען מיר זיך געזעצט ביים פֿייער אונזער טעה צו טרינקען.

פראָמטאָף האָט געהאַט אַ בלעכענעם קעסעלע. ער האָט עס אָנגענאָסען מיט קאָכענדיגען טעה און האָט מיר אָנגעבאָטען פֿריהער צו טרינקען. אָבער יענער טייוועל, וועלכער איז אימער גרייט די מענשען צו נאַרען, האָט געפּאַקט אַ פֿאַלשע שטערע אין מיין האַרצען און איך„ האָב גרויסמוטהיג געזאָגט: „אַ דאַנק, טרינקט אַליין פֿריהער—איך וועל וואַרטען."

איך בין געווען זיכער ביי מיר, דאָס פּראָמטאָף וועט מיר גרויס־מוטהיג און עדעל בעטען און איך וועל זיך ניט מעהר לאָזען בעטען און פֿריהער טרינקען. ער האָט אבער איינפֿאַך געזאָגט: „אייך רעבט...‟ און האָט צוגעטראָגען דעם קעסעלע צום מויל.

איך האָב אַוועקגעקוקט אָן אַ זייט אין די וויסטע סטעפּע, אום פּראָמטאָף זאָל דיינקען, אַז איך האָב ניט געזעהן, ווי זיינע דונקעלע אויגען האָבען מיר מיט שפּאָט געמוסטערט. ער האָט געטרונקען טעה אַון געקייט ברויט, האָט אַפּעטיטליך געשמאָצקעט מיט די ליפּען און האָט אַלעס געמאַכט שרעקליך לאַנגזאַם, פֿאַר קעלט האָבען אַפּילו מיינע גערערעם געציטערט און איך האָב גרויס חשק געהאַט, פֿון טעה־קאַן קאָבעדיגען וואַסער איינצוגיסען.

„נו,‟ האָט פּראָמטאָף געלאַכט, „עס איז ניט פּראָפּיטאַבל עדעל צו זיין?‟

„און ווי נאָך!‟ האָב איך געזאָגט.

„זעהר גוט!‟ נעהמט אייך אַ מוסר השכל דערפֿון... וואַרום זאָלט איהר פֿיר איינעם עפּעס אָבטרעטען, דאָס וואָס פֿאַר אייך אַליין איז גוט און אַנגענעהם? מען זאָגט אַפּילו, דאָס אַלע מענשען זיינען ברידער, אָבער קיינער האָט ניט פּרובירט דאָס מיט'ן געבורטשיין צו בעווייזען...‟

„אַזוי ווי אי: ר וואָלט טאַקע אין דער אמת'ן אַזוי דענקען?!‟

„וואַרום זאָל איך מיט אייך ניט רעדען, ווי איך דענק?‟

„איהר ווייסט, דער מענש קאָקעטירט אימער עטוואָס, ווער ער זאָל ניט זיין...‟

„איך ווייס ניט מיט וואָס האָב איך אייך געקענט אַזאַ חשד בייברייננגען...‟ האָט געזאָגט קוועטשענדיג מיט די פּלייצעס דיזע ווילדע חיה, „געווים דערפֿון וואָס איך האָב אייך געגעבען טעה מיט ברויט? איך האָב עס ניט געטהאָן צוליעב דעם ואהבת א, ז, וו, נאָר דורך ריינע נייגירדע. איך זעה, דאָס דער מענש שטעהט ניט אויף'ן ריכטיגען פּלאַץ און איך וואָלט וועלען ווייסען, וואָס עס האָט איהם פֿון די רעלצען אַרונטערגעבראַכט?‟

„דאָס וואָלט איך אויך זעהר געוואָלט ווייסען... זאָגט מיר, ווער און וואָס איהר זייט? האָב איך איהם געפֿרעגט,

ער האָט מיר פֿעסט בעטראַכט און נאָך אַ קורצען שווייגען האָט ער געזאָגט: „דער מענש ווייס קיינמאָל ניט ווער ער איז... איהר מוזט איהם בעסער פֿרעגען, פֿאַר וועמען ער האַלט זיך,‟

„לאָז זיין אַזוי!‟

זעהט איהר, איך רעכען איך בין אַזאַ מענש, וואָס עס איז מיר אין

לעבען צו ענג, דאָס לעבען איז ענג — איך בין וויים! אפשר איז דאָס ניט אין גאַנצען ריכטיג. אָבער עס גיט אויף דער וועלט אַ געוויסע זאָרט מענשען, וועלכע מוזען פון'ם אייביגען אידען אָבשטאַמען. זייער אייגענשאַפט בעשטעהט דאַרין, דאָס זיי פיהלען זיך ניט היימיש אויף דער גאַנצער וועלט און אין ערגעץ קענען זיי זיך ניט פעסט קלעפען... און זיי לעבט אַ פערלאַנג נאָך עפּעס נייעס... די קלייניגקע זאָרט פון דיזע מענשען קענען קיינע הויזען נאָך זייער גוסט געפינען און זיי זיינען דערפאַר אי־מער און אייביג אומגליקליך; די גרויסע פון דעם זאָרט געפינען אין קיין זאַך קיין צופרידענהייט, ניט אין רייכטהום, ניט ביי ווייבער, ניט אין כבוד... אַזעלכע מענשען זיינען ניט בעליעבט — זיי זיינען אונצופרידען און פערלאַנגען זעהר פיל, די גרויסע טהייל פון די מענשען זיינען דאָך — מטבעות, קליינגעלט... און דער גאַנצער אונטערשיד איז צווישען זיי, דאָס זיי זיינען אין פערשידענע יאָהרגענג געפּרעגט. איינער איז אָבגעניצט, דער אַנדערער עטוואָס נייער, אָבער אַלע האָבען זיי דעם גלייכען ווערט, זיי זיינען פון איין שטאָף געקנאָטען און זיינען זיך עהנליך ביז צו לאַנגוויי־ליגקייט. איך בין אָבער קיין גראָשען-שטיק — און אפשר אויך ניט מעהר ווי אַ קאפּיקע... דאָס איז אַלעס...

ער האָט דאָס אַלעס געזאָגט מיט אַ סקעפּטישען שמייכעל און עס האָט מיר אויסגעוויזען, אַז ער גלויבט אַליין ניט אין דעם. אָבער ער האָט אין מיר אָנגעצונדען אַזאַ נייגירדע, דאָס איך האָב בעשלאָסען אַזוי לאַנג מיט איהם צו וואַנדערען, ביז וואַנען איך וועל אויסגעפינען, ווער ער איז. דעם אמת געזאָגט, איז ער געווען אַן אינטעליגענטער מענש. אונטער די בראָדיאַגעס זיינען דאָ גענוג אַזעלכע. זיי זיינען אָבער געזונקען, זיי האָבען אויפגעהערט זיך אַליין צו אַכטען און בעזיצען ניט מעהר די פעהיגקייט זיך אַליין צו בעאורטהיילען, זיי אַלע לעבען נאָר אַזוי וויים, דאָס זיי זיי־נען פון טאָג צו טאָג נאָך טיפער אין שמוץ און געמיינהייט — דאַן פערפוי־לען זיי אין דעם און ווערען אין גאַנצען פערלאָרען פון לעבען...

פראָמטאָף האָט אָבער אין זיך געהאַט עפּעס שטאַרקעס, פעסטעס. אויך האָט ער זיך ניט בעקלאָגט אויף'ן לעבען, ווי אַלע אַנדערע טהוען עס.

„נו, וואָס זאָגט איהר, מיר וועלען געהן!" האָט ער אַ פאָרשלאַג געמאַכט.

„לאָמיר געהן!"

מיר זיינען אויפגעשטאַנען, אָנגעוואַרעמט פון דעם טעה און די זון און זיינען מיט'ן ברעג טייך געגאַנגען נאָך'ן דאָרף

„ווי אַזוי פערדינט איהר אייער חיונה?" האָב איך פראָמטאָף'ן געפרעגט

„אַרבייט איהר?"

„אַרבייטען? ניין, דערצו האָב איך קיין חשק...."

„ווי דען?"

„איהר וועט שוין זעהן;"

ער האָט געשוויגען, און ווען ער איז שוין איניגע טריט אָבגעגאַנגען האָט ער אָנגעהייבען אַ פּרייליבע לידעל צו פּייפען צווישען די ציינער. זיינע אויגען האָבען רוהיג און מיט אינטערעסע געקוקט ווייט אין דער סטעפּע. ער איז געגאַנגען מיט פעסטע טריט, ווי איינער וואָס געהט צו אַ בעשטימטען ציעל,

איך האָב איהם אויפגעפּאַסט און מיין פערלאַנג צו דערגעהן מיט וועמען איך האָב דאָ צו טהאָן, איז אימער גרעסער געוואָרען.

ווען מיר זיינען אין דאָרף אריינגעקומען, איז פון אירגענד אַ לאָך אַ קליין הינטעל אַרויסגעשפּרונגען און איז אונז בעפּאַלען מיט גרויס התמדה. ביי יעדען קוק, וואָס מען האָט אויף איהם געגעבען, איז ער קוויטשענדיג אָבגעשפּרונגען אין אַ זייט. ווי אַ מאיאק און האָט אונז ווידער נאָכגעיאָגט מיט אַ ביטערען בילען. זיינע חברים האָבען זיך אויך בעוויזען, אָבער זיי זענען ניט געוועזען אַזוי ענערגיש— זיי האָבען איינמאָל, צווייטמאָל געבולען און האָבען זיך פערלאָרען. אָבער זייער פרידענס-ליבע האָט וויא עס ווייזט אויס דיזעס קליינע, רויטהאָריגע בעשעפּניס נאָך מעהר אויפגערעגט.

„בעטראַכט נאָר אָט דיזע געמיינע נידערטרעכטיגע בעשעפּנים!" האָט פראָמטאָף געזאָגט, אויף'ן הונד ווייזענדיג. „און דערביי איז שכר וכזב זיין בילען! ער ווייס דאָס ער בילט אָהן אַ צוועק, ער איז אויך גאָר ניט אַזוי בייז— ער איז אַ טרוס און וויל זיך פאַר זיין הערערן גרויס מאַכען אַן אמת'ער מענשליכער כאַראַקטערצוג... געוויס איז דער הערר זיינער געוועזען אַ מענש, די מענשען פאַרדאַרבען אפילו די חיות. עס וועט באַלד קומען אַ צייט, ווען די חיות וועלען אויך ווערען אַזוי פאַלש און געמיין, ווי איך און איהר..."

„אַ גרויסען דאַנק אייך," האָב איך געזאָגט,

„ניטאָ פאַר וואָס, אָבער עס איז צייט צו געהן אויף'ן יאַגד". ער האָט איבערצויגען זיין פּנים מיט אַ געמאַכטע מרה שחורה, די אויגען זיינען געוואָרען תמ'עוואַטע, ער האָט זיך איינגעהויקערט און דיא טראַנטעס אין וועלכע ער איז געווען אָנגעטהאָן האָבען זיך אויפגעשטעלט וויא דיא שופּען פון אַ פיש,

„איך מוז מיינע מיטמענשען בעטען אַ שטיקעל ברויט," האָט ער מיר ערקלערט די פערמאַסקירונג און האָט אָנגעפאַנגען פעכט אַריינצוקוקען אין,

די פֿענסטער.

נעבען אַ שטיבעל איז אַ פֿרוי געשטאַנען בײַם פֿענסטער, וועלכע האָט איהר זויגלינג געזויגען. פראָמטאָף האָט זיך טיף פֿאַר איהר פֿאַרנייגט און האָט געזאָגט אין אַ טאָן פֿון אַ געבעט: „מאַמינקע שײנקט אַן אָרעמען רייזענדען אַ שטיקעל ברויט!"

„לאָזט מיר אָב!" האָט די פֿרוי געענטפֿערט און האָט אונז מיט אַ חשד אָנגעקוקט.

„אזוי זאָל דײַן ברוסט אויסגעטריקענט ווערען דו הינטעשע טאָכטער," האָט מײַן חבר איהר בייז צוגערופֿען.

די פֿרוי האָט אויפֿגעשריען, ווי זי וואָלט געשטאָכען געוואָרען און האָט זיך גערירט צו אונז.

„אַה, איהר!..."

פראָמטאָף, זיך נישט ריהרענדיג פֿון אָרט, האָט איהר אָנגעקוקט מיט זײַנע שוואַרצע אויגען גלייך אין פּנים אַריין: ער האָט אויסגעזעהן בייז און ווילד. די פֿרוי איז בלייך געוואָרען, האָט געציטערט, עטוואָס געשעפּצעט מיט די ליפּען און איז שנעל אַריינגעלאָפֿען אין שטיבעל.

„לאָמיר געהן," איז געוועזען מײַן עצה.

„ניין מיר וועלען נאָך וואַרטען, ביז זי וועט אונז אַרויסברײַנגען ברויט..."

„זי וועט נאָך איהר מאַן מיט'ן גראַבלע אויף אונז אָנרייצען..."

„דאָס פֿערשטעהסט איהר נישט!" האָט דיזע ווילדע חיה סקעפּטיש געלאַכט.

ער האָט רעכט געהאַט — די פֿרוי איז ווידער אַרויסגעקומען און האָט געטראָגען אַ האַלבען לאַבען ברויט מיט אַ גרויס שטיק חזיר-פֿלייש. נאָכדעם ווי זי האָט זיך שווייגענדיג טיעף פֿערנייגט פֿאַר פראָמטאָף, האָט זי מיט התחנונים געבעטען: „נעהמט צו די קליינע נדבה, ברודער און געהט זייט נישט מעהר אין כעס..."

„גאָט זאָל דיר בעהיטען פֿיר אַ בייזען כשוף, פֿאַר אַ בייז אויג און פֿאַר אַנדערע קראַנקהייטען!" האָט פראָמטאָף איהר מיטגעגעבען אויף'ן וועג און מיר זײַנען ווייטער געגאַנגען.

„הערט נאָר," האָב איך געזאָגט, „דאָס איז אַ מערקווירדיגער וועג ווי נדבות צו בעטען!"

„אָבער אויך דער בעסטער וועג," האָט ער געענטפֿערט, „ווען מען גלאָצט אויס אַפּאָר אויגען אויף אַזאַ פֿרוי, זאָ גלויבט זי, אַז מען איז אַ מכשף דערשרעקט זיך און נישט נישט נאָר ברויט אַליין, זאָנדערן דעם גאַנצען

ביטעל מיט געלט פֿון איהר מאַן. וואָרום זאָל איך בעטלען און פֿאַר איהר זיך ערנידריגען, ווען איך קען בעפֿעהלען? איך בין אימער געווען דער מיינונג, דאָס עס איז פֿיל בעסער מיט געוואַלט צו נעהמען ווי צו בעטלען... ווען עס געהט ניט אַנדערש, געווים מוז מען בעטען."

„איז עס ניט פֿאָרגעקומען, דאָס מען האָט אייך אַנשטאַט ברויט..."

„קלעפּ געגעבען? ניין זאָל נאָר איינער קומען, איך האָב, מיין ברודערל, אַ פֿער'כשיף'טעס פּאַפּירעל ביי זיך, דאָס דאַרף איך נאָר דעם פּויער בעווייזען — דאַן איז ער מיין שקלאַף. ווילט איהר דאָס זעהן?"

איך האָב געהאַלטען אין האַנד אַ שמוציגע צוקנייטשטע שטיקעל פּאַפּיר, דאָס איז געווען אַן ערלויבנים-שיין, אויסגעשטעלט פֿון די נאַטשאַלסטוואָ, דעם אויסגעוויזענעם פּויל פּראַמטאָף פֿון פּעטערסבורג, אַן ערלויבנים פֿיר די רייזע פֿון אַסטראַכאַן נאָך ניקאָלאַיעוו. דאָס פּאַפּירעל איז געווען מיט'ן שטעמפּעל פֿון די אסטראַכאַנער פּאָליציי און מיט אַלע נעטהיגע אונטערשריפֿטען פֿערזעהן, אַלעס ווי עס האָט געדאַרפֿט זיין...

„דאָס פֿערשטעה איך ניט!" האָב איך געזאָגט, דאָס דאָקומענט צוריק זיין בעל הבית אָבגעבענדיג, „ווי קומט איהר פֿון אַסטראַכאַן, וויענדיג אויסגעוויזען פֿון פּעטערסבורג?

ער האָט זיך פֿערנאַנדערנעלאַכט און איך האָב געפֿיהלט, אַז ער האַלט זיך פֿאַר קליגער פֿון מיר,

„דאָס איז דאָך זעהר איינפֿאַך! איבערלעגט אייך נאָר; איך ווער פֿון פּעטערסבורג אויסגעוויזען און מען שטעלט מיר פֿריי, מיט איינינע אויסנאהמען געווים, מיין וואָהנאָרט זיך אויסצוקלייבען. איך גיב אָן צ. ב. ש. קורסק. איך קום אין קורסק און געה אויף די פּאָליציי: איך האָב די עהרע זיך פֿאָרצושטעלען! די דאָרטיגע פּאָליציי קען מיר אָבער ניט ווי אַ ליבען גאַסט אויפֿנעהמען — זיי האָבען אָהן דעם געווּנג צו טהאָן און נעהמען אָן, דאָס זיי האָבען דאָ צו טהאָן מיט אַ שווינדלער, און זאָגאַר מיט אַ געריבענעם שווינדלער, און אַזוי ווי מען קען ניט מיט געוואַלט אָדער דורך די הילפֿע פֿון געזעצליכע פּאַראַגראַפֿען פּטור ווערען פֿון מיר, זיינען זיי גרייט אין אַלע אופֿנים פֿון מיר לויז צו ווערען און אַפֿילו אין טייך מיט'ן קאָפּ אַראָב. זעהענדיג זייער שברת הלב קום איך זיי צו הילף אויס רחמנות: „ווען איך האָב מיין וואָהנאָרט זיך אַליין אויסגעקליבען," זאָג איך צו זיי, „אפֿשר ווינשט איהר, דאָס איך זאָל אַן אנדער אָרט אויסוועהלען?" זיי זיינען מלה שמחה פֿון מיר פּטר צו ווערען. איך ערקלעהר מיר בעריים ניט אין בעריהרונג צו קומען מיט פּע־זאָנען אין זייער שטעטער און צו פֿערשווינדען... פֿאַר מיין גוט האַרץ מוז איך אָבער עטוואָס אויף דעם

וועג בעקומען. מען גיט מיר פינף אָדער צעהן רובעל, ווי עס מאַכט זיך, נאָך די שטימונג נאָך— אָבער מיט פערגעניגען. עס איז בעסער פינף רובעל צו פערלירען, ווי דורך מיין פערזאָן זיך זאָרגען צו מאַכען, ניט אמת?"

„עס קען זיין," האָב איך געזאָגט.

„פונקט אַזוי איז דאָס' און זיי לייגען מיר אין די הענד אַ פּאַפּיר, וואָס האָט קיין שום עהנליבקייט מיט אַ פּאַספּאָרט, אין דעם אונטערשיד ליגט דער גאַנצער כשוף, עס שטעהט דאָך שוואַרץ אויף ווייס: אַדמיניסטראַ־טיוו אויס פעטערסבורג... איך בעוויז עס דעם דאָרף סטאַראָסטאַ, וועל־כער איז געוועהנליך דום ווי אַ כאָלעווע און פערשטעהט קיין ברעקעל דערפון. ער האָט מורא דערפאַר, וואָרום עס האָט אַסך שטעמפּלען. איך זאָג איהם: אין יאָמען פון דיזען פּאַפּיר מוזטו מיר פערשאַפען אַ נאַכט־לאַגער! ער טהוט עס. דו מוזט מיר געבען עסען! און ער גיט. ער קען ניט אַנדערס, וואָרום אין פּאַפּיר שטעהט דאָך: פעטערסבורג... אַדמיניס־טראַטיוו... דער טייפעל זאָל וויסען, וואָס דאָס מיינט אַדמיניסטראַטיוו? אפשר מיינט עס: אַרויסגעשיקט צו רעווידירען די דאָרף-אינדוסטרי, אויס־צוגעפינען וואו מען מאַכט פאַלש געלד, געהיימע הייזלעך אָדער אַ גע־היימען שנאַפּס האַנדעל?! אָדער גאָר צו ערפאַהרען אויב די צערקווא ווערט גוט בעזוכט?! און אפשר גאָר איבער די לענדערייען קונדשאַפט צו־זאַמלען? ווער קען וויסען, וואָס דאָס מיינט אַזעלכעס: אַדמיניסטראַטיוו אויס פעטערסבורג? פיליכט בין איך פערקליידעט... דער פויער איז נאַרעש, וואָס וויים ער?"

„יאַ, ער וויים זעהר ווייניג," האָב איך בעמערקט,

און דאָס איז נאָך בעסער ווי גוט!" האָט פראָמטאָף מיט חשק און מיט איבערציינגונג ערקלערט. „פונקט אַזוי דאַרף עס טאַקע זיין און נאָר אַזוי איז ער אַלעמען נעטהיג, ווי די לופט. וואָרום — וואָס איז דען דער פויער! ער איז פאַר יעדען אַ שמיק חיונה, דאָס הייסט אַ בהמה כשרה. נעהמט למשל מיר! וואָלט איך דען געקענט לעבען אויף דער וועלט אָהן דעם פוי־ער? דער מענש דאַרף צום לעבען די זון, וואַסער, לופט און דעם פויער..."

„און דאָס לאַנד?"

„ווען דער פויער איז נאָר דאָ — דאָס לאַנד וועט זיך שוין געפינען! מען דאַרף איהם נאָר בעפעהלען: הער! בעשאַף לאַנד — און עס איז דאָ לאַנד! ער מוז פאָלגען."

דיזער פרעהליכער שווינדלער האָט ליעב געהאַט צו פּלוידערען. מיר האָבען שוין דאָס דאָרף לאַנג פערלאָזען זיינען אָן פילע איינציגע לאַנד־

הייזער פֿאַרבייגעגאַנגען און באַלד האָבען מיר דערזעהן אַן אַנדער דאָרף, וועלכעס איז אין די געלע יעסען-בלעטער כמעט ווי פֿערזונקען געוואָרען. פּראָמטאָף האָט פֿרעהליך געפּלוידערט ווי אַ וואַלד-פֿויגעל, איך האָב איהם צוגעהערט און האָב נאָכגעדענקט וועגען פּויער און אָן דעם פֿאַ־ מיר נייען פּאַראַזיטען-טיפּ, וועלכער פרעסט אַרוים דעם זאַנגנאַנטען וואָהל־ שטאַנד פֿון די פּויערים, ווען וועט מען שוין דעם אָרעמען פּויער עפּעס מיט גוטעס אָבדינגען פֿאַר די מאַסע רשעות, וואָס מען טהוט איהם אָן?! דאָ געהט זיך נעבען מיר אַן אויסוואורף פֿון דער שטאָדט קולטור, אַ ציני־ שער, קלוגער בראָדיאַגאַ, וועלכער שמאָקצעט אוים די מאַרך פֿון׳ם פּויער, איינער, וועלכער איז זיך בעוואוסט צו זיין אַ רויב-טהיר און וועלכער האָט נאָך די פֿרעכהייט צו פֿערשפּאָטען זיין אָפּפֿער...

„הערט מיר אוים!" האָב איך געזאָגט זיך אָן עפּעס דערמאָהנענדיג, „מיר האָבען זיך געטראָפֿען אין אַ לאַגע, וואָס איך בין אין ספק, אויב אייער פּאַפּירעל האָט אַזאַ מאַכט ... ווי שטעהט דאָס דערמיט?"

„אָה," האָט פּראָמטאָף געלאַכט, „זעהר איינפֿאַך. איך האָב דיזע מקומות שוין אַמאָל בעזוכט, און עס איז ניט גוט זיך אַלע מאָל צו לאָזען דערקענען!"

זיין אָפֿענער כאַראַקטער איז מיר געפֿעלען. אויפֿריכטיג זיין איז אַ גוטע מעלה און עס איז צו בעדוירען, דאָס ביי עהרליכע לייט איז עס זאָ ווייניג צו טרעפֿען, איך האָב זיך צוגעהערט אויפֿמערקזאַם צו דעם אָפֿענ־ הערציגען געפּלוידער פֿון מיין חבר און האָב זיך בעמיהט אויסצוגעפֿינען אויב ער איז אין דער אמת׳ען דאָס, פֿאַר וואָס ער גיט זיך אוים...

„דאָ ליגט אַ דאָרף פֿאַר אונז -- ווילט איהר, איך זאָל אייך בעווייזען די ווירקונג פֿון מיין פּאַפּירעל?" האָט פּראָמטאָף פֿאָרגעשלאָגען,

איך האָב איהם מוחל געווען די פּראָבע און האָב איהם בעסער גע־ בעטען צו דערצעהלען, ווי אַזוי מען האָט איהם דאָס פּאַפּירעל אָנגע־ האַנגען,

„עט, דאָס איז אַ לאַנגע מעשה! איך וועל אייך אפֿשר דאָס אַמאָל דערציילען. דערווילע לאָזט אונז אַביסעל זיך אויסרוהען און עפּעס צו־ בייסען. עסענוואַרג האָבען מיר גענוג, דאַרפֿען מיר דערווייל ניט געהן אין דאָרף אונזערע מיטמענשען צו בעאונרוהיגען,"

אַן אַ זייט פֿון וועג האָבען מיר זיך געזעצט און אָנגעפֿאַנגען צו עסען נאָכדעם, פֿון די זונען-שטראַהלען און דעם וויכען יעסען-ווינד שוואַך גע־ וואָרען, האָבען מיר זיך צוגעלעגט און זיינען טאַקע באַלד איינגעשלאָפֿען. ווען מיר האָבען זיך אויפֿגעכאַפּט, האָט די זון שוין געהאַלטען ביי׳ן

אונטערגעהן און לאַנגע נאַכט-שאָטען האָבען זיך אַראָבגעלאָזען אויף די שטעפּע...

„אַט זעהט איהר,“ האָט פראָמטאָף געזאָגט, „דער שיקזאַל וויל אַזוי, דאָס מיר זאָלען אין דעם דערפעל איבערנעכטיגען.

„לאָמיר נאָך געהן, ווי לאַנג עס איז נאָך ליכטיג,“ האָב איך פאָר־געשלאָגען.

„זייט רוהיג, היינט וועלען מיר שלאָפען אונטער אַ דאַך!“

ער האָט רעכט געהאַט. גלייך אין ערשטען הייזעל, וואָס מיר האָבען אָנגעקלאַפט, האָט מען אונז פריינדליך איינגעלאַדען, אַריינצוקומען.

דער בעל הבית, אַ גרויסער, גוטער כלאָפּ איז ערשט פון פעלד גע־קומען, וואו ער האָט געפּלאָוועט. זיין ווייב האָט געקאָכט וועטשערע, פיער שמוציגע קינדער האָבען זיך צוזאַמענגעדריינגט אין אַ ווינקעל, אונז בעטראַכטענדיג מיט נייגיריגע און ערשראָקענע אויגען. די פעטע, געזונטע פרוי איז שנעל און שטיל געלאָפען נאָך׳ן פאָרהויז אין צוריק, האָט געב־ראַכט ברויט, דיניעס און מילך. דער בעל הבית איז אונז אַנטקעגען גע־זעסען אויף אַ באַנק און האָט אין געדאַנקען פערלאָרען זיך געריבען די זייטען, פון צייט צו צייט אונז מיט פראַגענדע בליקען בעוואַרפענדיג באַלד האָט ער אַרויסגעפּלאַצט מיט אַ געוועהנליכע פראַגע:

„וואוהין וואַנדערט איהר?“

„מיר וואַנדערען מים לים, מארץ לארץ, אַז ביז קיעוו,“ האָט פראָמ־טאָף געענטפערט מיט די ווערטער פון אַן אַלטען שלאָף-לידעל.

„וואָס גיט עס דען דאָרטען אין קיעוו?“

„און די הייליגע קמעה׳ס?!“

דער מאַן האָט אַ קוק געטהאָן אויף פראָמטאָף און האָט שטילש־ווייגענד אויסגעשפּיגען, באַלד האָט ער ווידער געפרעגט: „און פון וואַנען קומט איהר?“

„איך — פון פעטערסבורג, ער, פון מאָסקווא,“ האָט פראָמטאָף גע־ענטפערט.

„אַזוי?“ האָט דער פויער פערגרעסערענדיג די אויגען געזאָגט. „וואָס איז דאָס פאַר אַ שטאָדט דיזע פעטערסבורג? די לייט זאָגען, עס איז גע־בויט אויף׳ן ים... און דאָס עס ווערט צו אָפט איבערשוואומען...“

די טהיר האָט זיך אויפגעמאַכט און צווי פויערים זיינען אַריינגעקומען.

„מיר קומען צו דיר, מיכאאיל,“ האָט איינער געזאָגט.

„וואָסווילט איהר דען פון מיר?“

„דאָס איז אַזאַ זאַך! — וואָס זיינען דאָס פאַר מענשען?“

„אַט די?” האָט דער בעל הבית געפֿרעגט, מיט'ן קאָפּ אויף אונז ווייזענדיג.

„יאָ!”

דער בעל הבית האָט געשוויגען אַ ווײלע, האָט נאָכגעדענקט, מיט'ן קאָפּ געשאָקעלט און האָט געזאָגט: „פֿון וואַנען זאָל איך וויסען?”

„זייט איהר אפֿשר פּילגער?” האָט מען אונז געפֿרעגט.

„דאָס זיינען מיר!” האָט פּראָמטאָף געענטפֿערט.

עס איז געוואָרען שטיל אויף אַ ווײלע און די דריי פּויערים האָבען אונז לאַנג און שאַרף אָנגעקוקט... ענדליך האָבען זיך אַלע געזעצט צום טיש און האָבען אָנגעפֿאַנגען דיניעס צו עסען.

„און... אפֿשר קען איינער פֿון אייך שרייבען?” האָט זיך איין פּויער געפֿרעגט ביי פּראָמטאָף.

„מיר קענען ביידע,” האָט ער קורץ געענטפֿערט.

„איהר ווייסט אפֿשר פֿון אַ רפֿואה, ווען עס טהוט וועה דער רוקען עס ציהט אַזוי שטאַרק, דאָס מען קען ניט שלאָפֿען ביינאַכט?”

„יאַ, דאָס ווייסען מיר,” האָט פּראָמטאָף געזאָגט.

„וואָס איז עס דען?”

פּראָמטאָף האָט לאַנג געקייט אַ שטיק ברויט, האָט דאַן אָבגעווישט די הענד אָן זיינע שטאַטעס און אַרויפֿגעקוקט נאָכדענקענדיג אויף'ן פּאָ־טאָלאָק: דאַן האָט ער מיט אַ זיכערען קול געזאָגט; „קראָפּאָווע מוז מען אָנרייסען, דערמיט זאָל די פֿרוי פֿאַר'ן שלאָף דעם רוקען איינרייבען און אָבדעם מיט אייל און זאַלץ בעשמירען — דאָס איז אַלעס.”

„און וואָס וועט דערפֿון ווערען?”

„גאָר ניט,” האָט פּראָמטאָף געקוועטשט מיט די פּלייצעס.

„גאָר ניט?”

„ניין, גאָר ניט!”

„אַזוי — וועט עס אָבער געווים העלפֿען?”

„עס וועט.”

„איך וועל פּרובירען — אַ דאַנק אייך...”

„צו געזונד!” האָט איהם פּראָמטאָף גאַנץ ערענסט געוואונשען.

ווידער אַ לאַנגער שווייגען — מען האָט ניט מעהר געהערט ווי דאָס גערויש פֿון עסען און דאָס סור'ן פֿון די קינדער.

„הערט וואָס איך וויל אייך פֿרעגען,” האָט דער בעל הבית אָנגע־פֿאַנגען, „ווי איז דאָס, איהר ווייסט אפֿשר — אפֿשר האָט איהר געהערט ווייסט איהר אפֿשר פֿון פּעטערסבורג פֿון הערען ריידען — אָדער פֿון

מאָסקווא — וועגען סיביר — דאַרף מען אַהין אויסזאַנדערען אָדער דאַרף מען ניט? אונזער פריץ זאָגט, אז ניט..."

„מען דאַרף ניט! האָט פראָמטאָף ערקלערט.

די פויערים האָבען זיך אָנגעקוקט און דער בעל הבית האט אין זיך געבורטשעט: „דער רוח זאָל זיי אַלע מיט אַנאַנדער כאַפּען!"

„מען דאַרף ניט!" האָט פראָמטאָף נאָך אַמאָל געזאָגט אין פלוצלונג איז זיין פּנים בעגייסטערט געוואָרען. „און מען דאַרף דערפאַר ניט, ווייל עס איז אַ משוגעס צו געהן נאָך סיביר, ווען עס גיט דאָ אַזוי פיל לאַנד!"

„דאָס איז אפילו אמת, דאָס פאַר די מתים איז דאָ גענוג לאַנד, אָבער די לעבעדיגע האָבען צו ווייניג." האָט איינער פון די פויערים געזאָגט בעטריבט.

"אין פעטערסבורג איז בעשלאָסען געוואָרען," האָט פראָמטאָף וויטער געזאָגט, „די גאַנצע לאַנד, וואָס די פויערים און פּריצים בעזיצען, אַלעס וועט דיא רעגירונג צו זיך נעהמען."

די פויערים האָבען די אויגען אויפגעריסען און געשוויגען. פראָמטאָף האָט זיי שטרענג אָנגעקוקט און האָט זיי געפרעגט: „און וואָרום זאָל דאָס געשעהן?"

דאָס שווייגען האָט אָנגעפאַנגען פיינליך צו ווערען און די אָרעמע פויערים זיינען באַלד צופלאַצט געוואָרען פאַר פערוואונדערונג און ניי־גירינקייט. איך האָב זיי אָנגעקוקט און עס איז מיר שווער אָנגעקומען צו אונטערדריקען מיין כעס, געגען די געמיינהייט פון מיין חבר. ווען איך וואָלט זיין מאַסקע ארונטערגעריסען, וואָלטען זיי איהם די ביינער געבראָכען, און איך האָב געשוויגען, בייסענדיג די ליפּען פאַר פערדרוס.

„אַך, דערצעהלט, גוטער פריינד," האָט איינער פון די פויערים גע־בעטען, ווי אַ דערשראָקענע חיה.

„דערפאַר, אום דאָס לאַנד ריכטיג אונטער די פויערים צו פערטהיי־לען! דאָרטען" — פראָמטאָף האָט אָנגעוויזען מיט'ן פינגער אין דער לופט — „דאָרטען איז בעשטימט געוואָרען, דאָס דער פויער זאָל זיין דער ריכ־טיגער בעל הבית איבער די ערד. און דערפאַר איז פעסט בעשלאָסען געוואָרען, קיינעם ניט צולאָזען געהן נאָך סיביר, כדי די טהיילונג זאָל פאַר אַלעמען גלייך אויספאַלען.

ביי איינעם פון די פויערים איז אַ שטיק דינּיע אַרויסגעפאַלען פון האַנד. אַלע האָבען געקוקט פראָמטאָף אין מויל, גאַנץ בעצויבערט פון זיין שעהנע מעשה, און פלוצלונג נאָך אַ פאָר מינוטען, האָט עס אַרויס־געפלאַצט ביי אַלע, כמעט מיט איין מאָל:

„הייליגע מוטער גאָטעס!" האָט די פֿרוי געקרעכצט —
„אָבער אפֿשר זאָגט איהר ניט דעם אמת?"
„רעד, דערצעהלט דאָך, גוטער פֿריינד!"
„דערפֿאַר געהט אונטער די זון היי-יאָהר אַזוי ליכטיג!" האָט דער פּויער אויסגערופֿען, וועלכער האָט געפֿרעגט אויף אַ רפֿואה צום רוקען.
„עס איז נאָך ניט זיכער," האָב איך געזאָגט, „אפֿשר איז דאָס גאָר אַ ליגען."
פֿראָמטאָף האָט מיר פֿערוואונדערט אָנגעקוקט און האָט שנעל פֿערכאַפּט: „ווי ניט זיכער! ווי אַזוי — אַ ליגען?"
און פֿון זיינע ליפּען האָבען זיך געשאָטען ליגענס, זיסער ווי די שעהנסטע מוזיק פֿאַר אַלע צוהערער, ער האָט אויסגעצייכענט פֿערשטאַנען צו פֿאַנטאַזירען; די פויערים, וואָס האָבען איהם כמעט אין מויל אַריינגעשפּרונגען. מיר אָבער האָט פֿערדראָסען דיזע בעגייסטערטע ליגענס לענגער צו הערען, וועלכע וואָלטען געקענט אָנמאַכען פֿיל שאַדען פֿאַר די אָרעמע טייוואָלים. איך בין אַרויס אין דרויסען, האָב זיך געלעגט אויף'ן הויף און האָב מיר מישב געווען, ווי אַזוי איך קען ווידער אַלעס גוט מאַכען, זיין שטימע האָט נאָך לאַנג געקלונגען אין מיינע אויערען. דאַן בין איך איינגעשלאָפֿען...
באַגינען האָט מיר פֿראָמטאָף אויפֿגעוועקט.
„שטעה אויף, לאָמיר געהן!" האָט ער געזאָגט.
נעבען איהם איז געשטאַנען דער פֿערשלאָפֿענער בעל הבית. און פֿראָמטאָף'ס ראַנעץ האָט באַלד געפּלאַצט, אַזוי אָנגעשטאָפּט איז ער געווען.
מיר האָבען זיך געזעגענט און זיינען געגאַנגען. פֿראָמטאָף איז געווען גוט אויפֿגעלעגט, האָט געזונגען און געפֿייפֿט און האָט מיר אָנגעקוקט פֿון דער זייט מיט אַ שטילען געלעכטער. איך האָב נאָכגעדיינקט וואָס איך זאָל איהם זאָגען. און דערווייל האָב איך געשוויגען נעבען איהם געהענדיג.
„נו, וואָרום גיט איהר מיר ניט מיין פּאָרציע?" האָט ער פּלוצלינג געפֿרעגט.
„איהר זעהט איין, דאָס איהר האָט עס כשר פֿערדינט?" האָב איך טרוקען געפֿרעגט.
„גאַנץ נאַטירליך, איך פֿערשטעה אייך און איך וויים, דאָס איהר וועט מיר מוסר'ן - איך וויל אייך אַפֿילו זאָגען, ווי אַזוי איהר וועט עס טהאָן — ווילט איהר? אָבער לאָזט דאָס בעסער! וואָס איז דאָ פֿאַר אַזאַ שלעכטס׳

ווען די פויערים וועלען אַביסעל פאַנטאַזירען, קליגער וועלען זיי דערפון ניט ווערען — איך פערדין אָבער דערביי, זעהט נאָר ווי זיי האָבען מיר מיין ראַנעץ אָנגעפילט!"

„אָבער עס וועט זיין אייער שולד, ווען דיא פויערים וועלען דורך דעם ליידען!"

„עס וועט זיי גאָר ניט שאַדען און ווען יאָ — וואָס געהט מיר אָן דער רוקען פון דיא אַנדערע?... העלף מיר גאָט מיין אייגענעם צו פערהיטען! דאָס איז אפילו ניט מאָראַליש; אָבער נאָך אַמאָל — וואָס האָב איך צו פרעגען, וואָס עס איז מאָראַליש אָדער ניט מאָראַליש? איהר מוזט מודה זיין, דאָס עס איז ניט מיין עסק!"

„נו." האָב איך געטראַכט, „דער וואָלף האָט רעכט!"

„לאָמיר אָננעהמען, אַז די פויערים וועלען טאַקע דורך מיר ליידען; וועט דען דער הימעל ניט זיין בלוי און דער ים ניט געוואַלצען?"

„קענט איהר גאָר דאָס געפיהל פון רחמנות ניט?"

„און ווער האָט איף מיר רחמנות? — איך בין הפקר, און יעדערער וועמען איך קום אונטער די פיס, טרעט אויף מיר —"

ער איז געוואָרען ערענסט און בייז, זיינע אויגען האָבען געברענט פאַר נקמה.

איך טהו אימער אַזוי און אַמאָל נאָך ערגער... איין פויער אין סאַראַטאָווער גובערניע האָב איך געראַטהען אַ רפואה צו בייך-ווייטאָג דריי אָגיט מיט שוואַרצע מיסט-זשוקעס — ווייל ער איז געווען אַ קבצן — און איבערהויפט האָב איך ניט וויניג שלעכטס און שפּאַס פאַרזייעט אויף מיינע וואנדערונגען, וויפיל משוגע'נעם אַבערגלויבען און פוסטע חלומות האָב איך אָנגעשטאָפּט אין די מוחות פון די פויערים! מיר אַרט דאָס ווי די וואַנד — וואָרום פרעג איך אייך, זאָל מיר אַרען? וועלכע דינים פערבאָטען מיר דאָס? עס איז ניטאָ קיין מאָראַל, אויסער מיין אייגענער!"

„און דערמיט בעריהמט איהר זיך?!

„מיט וישעות געווים — פון אייער שטאַנדפּונקט אויס... איך בין אָבער, זייט מיר מוחל, קיין ליבהאָבער פון אַנשטענדיגקייט — און רעדען, אַז אַ שטעקען האָט צוויי עקען..."

איך האָב איהם אויסגעהערט און איבערלעגט ביי זיך, אַז איך וואָלט זעהר גוט געטהאָן צו פאָלגען דעם ערשטען קאַפּיטעל תהלים, אויסצומיידען דעם וועג פון דעם רשע. אָבער איך האָב דורכאויס געוואָלט בעקאַנט ווערען מיט זיין געשיכטע.

נאָך דריי טעג האָב אין איינעם מיט איהם פערבראַכט און האָב

מיר איבערצייגט אין פֿיעלע זאַכען, וואָס איך האָב פֿריהער מעהר נים ווי געחלום׳ט דערפֿון. אַזוי איז מיר אויך קלאָהר געוואָרען, ווי אַזוי פֿילע אַלטע און אוננוציגע זאַכען זיינען געקומען אין ראַנעץ, אַ מעשענער לייכ־טער, אַ קליינער לאָם, גלעזערנע קרעלכלעך... איך האָב איינגעזעהען, דאָס איך וועל רייזקירען מיינע ביינער און וועל נאָך וואַנדערען אַהין, וואו עס וואַנדערען געוועהנליך, אַזעלכע זאַמלער ווי פראָמטאָף. עס וואָלט פֿיל געזינטער געווען פֿאַר מיר, צו ווערען אויס חבר — אָבער זיין גע־שיכטע — !

ויהי היום. ווען אַ שטאַרקער ווינד האָט געבלאָזען און עס איז קיין כחות ניט געווען איהם ביצושטעהן, זיינען מיר זיך פֿערקראָכען אין אַ קופּע היי אויף׳ן פֿעלד און ער האָט מיר דערצעהלט זיין געשיכטע...

(זיין לעבענס-געשיכטע).

נו ווילט איהר, איך וועל אייך דערצעהלען! פֿון אייער טובה וועגען... איך וועל אָנהייבען פֿון מיין טאַטען: מיין טאַטע איז געוועזען אַ שטרענגער, פֿרומער מאַן: ביז צום זעכציגסטען יאָהר האָט ער דערגרייכט אַ פֿולען פענסיאָן און איז דאַמאָלסט אַריבערגעצויגען נאָך אַ קליין שטעטיל, וואו ער האָט זיך געקויפֿט אַ קליין הייזעל... די מאַמע איז אָבער געווען אַ גוטע און האָט געהאַט הייסע בלוט, און עס איז צו גלויבען, דאָס דער טאַטע, איז גאָר ניט געווען מיין טאַטע... ער האָט מיר ניט בעוויזען די קלענסטע אַכטונג: פֿאַר יעדע פוסטע זאַך האָט ער מיר געשיקט אין ווינקעל שטעהן אויף די קניע, אָדער ער האָט מיר פשוט געשמיסען מיט'ן רימען. די מאַמע אָבער האָט מיר ליב געהאַט און איך האָב זעהר גוט געהאַט ביי איהר. פֿיר יעדעס ליעבעס-בריוועלע, וואָס זי האָט געשיקט צו אַ געליעבטען — און אַזעלכע האָבען איהר ניט געפֿעהלט — האָב איך בעקומען מיין פֿערדינטען שכר, און פֿאַר מיין לאו יחריץ נאָך עקסטראַ. צו יעדער צייט, ווען מיר האָבען זיך איבערגעצויגען בין איך פֿערבליבען לערנען און באַלד טאַקע בין איך פֿון גימנאַזיום אַרויסגעשמיסען געוואָרען, ווייל איך האָב אין דער פֿהיזיק פֿערביטען די לעהרער... אַנשטאַט צו נעהמען די שטונדען פֿיר פֿהיזיק ביי אונזער פּראָפֿעסער, האָב איך זיך דיזע חכמה פֿון דעם אינספּעקטאָרס דינסט-מיידעל געלאָזט אונטעריכטען. דער אינספּעקטאָר האָט שטאַרק פֿעראיבעל געהאַט אויף מיר און האָט מיר אַרויסגעיאָגט צום טאַטען. איך קום אַהיים און דערצעהל, אַז דורך אַ שלעכטען טעות האָט מען מיר פֿון'ם טעמפּעל דער וויסענשאַפֿט אויסגעשלאָסען, דער אינספּעקטאָר אָבער, ווי איך האָב זיך

שפּעטער דערוואוסט, האָט דעם טאַטען אין אַ בריוועל די גאַנצע מעשה דער־צעהלט, ער האָט אָבער ווי אַ חכם פֿערשוויגען, דאָס ער האָט מיר בחצי הלילה אין אַ הייסע מינוט ביי דער דינסט-מיידעל אין חדר'ל דערטאַפּט און דאָס ער איז אַהין געקומען אין שלאָף-ראָק און נאָך אויף'ן שוועל האָט ער מיט אַ האָניג זיסען קולכ'על געשעפּצעט: „...מערעלע..." מילא דאָס איז זיין עסק... דער טאַטע האָט ביי'ן ערשטען שלום עליכם אָנ־געפֿאַנגען צו געוואַלדיגען, די מאַמע צו שילטען, זיי האָבען אַזוי לאַנג געשריען און געשאָלטען, ביז עס האָט זיך אויסגעאַרבּייט אַ פּלאַן בהסכם כולם, מיר אַוועקצושיקען נאָך פּלעסקוי, וואו דעם טאַטענס אַ ברודער האָט געוואָהנט, כך היה, איך בין פֿערשיקט געוואָרען נאָך פּלעסקוי. אָנקומענדיג אַהין, האָב איך גלייך בעמערקט, דאָס דער פֿעטער איז אַ גרויסער בעסן און אַ גולם, די שוועסטער-קינדער אָבער זיינען שעהנע מיידלעך און מען קען מיט זיי גוט אויסקומען. ניט אויף לאַנג איז אָבער געווען די גדולה, אויך דאָ בין איך געווען אַ פֿינפֿטער ראָד צום וואָגען — נאָך דריי חדשים צייט האָט מיר דער פֿעטער אַרויסגעשמיסען, מיר שולדיג מאַכענדיג, דאָס איך פֿיהר אַרונטער זיינע טעכטער פֿון'ם דרך הישר. ווידער אין דער היים, ווידער דיזעלבע חתונה און ווידער בין איך פֿערשיקט געוואָרען, דאָס מאָל ביי אַ מוהמען אין ריאַזאַנער גובערניע. די מומענקע איז געווען אַ דוקע אַ פֿרעהליכע לוסטיגע וויבעל, יונגע מענ־שען האָבען וועלטען געקעהרט ביי איהר שטוב. עס איז אָבער געווען אַן אַנדער צרה, דאַמאָלסט איז אַרויס אַ מאָדע פֿערבאָטענע ביכער צו לעזען... אָט מיר ניט, דיר ניט, בין איך געווען פֿערשפּאַרט אין טורמע, וואו איך בין אַן ערך פֿון פֿיער חדשים געזעסען. די מאַמע האָט מיר גע־שריבען אַ בריף, דאָס איך האָב איהר געקוילעט, דער טאַטע — דאָס איך האָב איהם פֿערשוואַרצט זיין פּנים אויף דור דורות... איך האָב אין דער אמת'ן געהאַט זעהר לאַנגוויילינע עלבּערען!

איהר ווייסט, ווען דער מענש זאָל זיך קענען זיינע עלטערען אַליין אויסקלייבען, וואָלט עס געווען פֿיל ווינאָדנער, ווי עס פֿיהרט זיך אַצינד — ניט אמת?..

ווען איך בין פֿון טורמע בעפֿרייט געוואָרען, בין איך אַוועק נאָך זשני-נאָווגראָד, וואו איך האָב געהאַט אַ פֿערהייראַטהע שוועסטער. זיין שוועסטער איז אָבער געווען אַ געפּלאַגטע, זי האָט געשלעפּט אַ פּאַק פֿון אַ גרויסע פֿאַמיליע אויף איהרע פּלייצעס, און דערפֿאַר איז זי געווען אַ בייזע... וואָס טהוט מען? די ירודים האָבען מיר אַרויסגעהאָלפֿען, איך בין אַריינגעטרעטען אין אַ זינגער-כאָר איך האָב געהאַט אַ שעהנעם קול,

ניט קיין מאוס'ער בחור. בין דערקראָכען ביז צום סאָליסט און זינג גאָר נישקשה'דיג... גלויבט איהר, אַז ביי אַזאַ געלעגענהייט בין איך געוואָרען אַ שכור? ניין, אויך איצט טרינק איך קיין שנאַפּס, נאָר ווען ניט ווען, זעהר זעלטען, און אַפילו יאַ, איז אויך ניט מעהר זיך צו דערוואַרעמען, אַ שכור כּדבעי בין איך קיינמאל ניט געווען... נאָר ווען האָב איך זיך דאָך בעטרונקען? ווען עס האָט זיך געמאַכט גוטער וויין — שאַמפּאַניער למשל. מאַרשאַלאַ קענט איהר מיר געבען וויפיל איהר ווילט נאָר אַליין — דאַן וועל איך זיך געוויס בעשרינקען, ווייל איך האָב דעם סאָרט זעהר ליעב, פונקט אַזוי ווי די ווייבער... די ווייבער ליעב איך ביז צו משוגע ווערען... און אפשר האַט איך זיי אויך — זעהט איהר, ווען איך געהם פון די ווייב, וואָס עס איז געווען צו נעהמען, שטייגט אין מיר אין די רגע אויף אַ חשק, איהר אָבצוטהאָן אַ שפּיצעל — ניט זי זאָל פיהלען אַ ווייטאָג אָדער אַ שאַנדע. ניין, עס זאָל זיך איהר דאַכטען, אַז איך האָב איהר אין איהרע ביינער און אין איהר בלוט אַריינגעטריפט אַזאַ מין שטינקענדיג סם, און זי זאָל דעם עקעל פון דיזען סם אימער און אייביג מיט זיך אַרומטראָגען. און אַפילו יעדע רגע זאָל זי דאַס פיהלען... יאַ, וואַרום איך האַס אַזוי די ווייבער – איך קען מיר דאָס ניט ערקלערען... זיי זיינען אַלע מאָל גוט געווען צו מיר, ווייל איך בין געווען אַ יונג מיט ביינער.

ווי פאַלש זיי זיינען! דער רוח זאָל זיי נעהמען! איך ליב עס, ווען זיי וויינען און קרעכצען — דאַמאָלסט קוק איך מיר צו, האָרך זיך איין און טראַכט. „אָט אַזוי אַזוי איז רעכט!"

על כל פנים: זינג איך מיר און לעב מיר דערביי זעהר ברייט! קומט אַמאָל צו מיר אַ גלאַט אָבגעראזירטער פנים און פרעגט מיר: „האָט איהר שוין אַמאָל פּ־אָבירט אויף די ברעטער צו שפּילען?" איך האָב ביי אַ פּאָר פּריוואַט אונטערנעהמונגען געהאָלפען... „ווילט איהר אין וואָדעוויל פאַר פינף און צוואַנציג רובעל אַ מאָנאַט שפּילען?" אַזוי זיינען מיר אַוועקגעפאָהרען נאָך די שטאָט פּערם. איך שפּיל, זינג לפנים אַ הייסבלוטיגער שוואַרצקאָפּ, מיט אַ פערגאנגענהייט פון אַ פּאָליטישען פערברעכער: די דאַמען לעקען די פינגער פון מיר. מען גיט מיר די צווייטע ליעבהאָבער ראָלען — איך שפּיל. „פּרובירט," זאָגט מען מיר, „העלדען־ראָלען," איך פאָלג און שפּיל אין די רויבער דעם קאַרל מאָאָר, און — איך האָב געפיהלט אין זיך — עס איז קיין מעשה ניט! אַזוי האָב געשפּילט אַ גאַנצען סעזאָן, זומער־צייט בין איך חבר געוואָרען מיט אַ גאַנץ לוסטיגע קאָמפּאַניע, מיר האָבען געשפּילט אין וורעמקע, אין אופאַ,

אפילו אין יעלאבוגא. אויף'ן ווינטער זיינען מיר צוריק נאך פערם געקומען.

דעם ווינטער האב איך אנגעהויבען די מענשען צו האסען און פאר זיי זיך צו עקלען. דו טרעטסט ארויף אויף דער ביהנע, און הונדערטער שופטען און דומקעפ גלאצען אויף דיר אויס זייערע אויגען — און עס נעהמט דורך דעם גאנצער קערפער א געוויסער שקלאפישער פייגער שוידער, עס רייצט איינעם, ווי מען וואלט אין איין מובאוויניק אריינגעפאלען. זיי בעטראכטען דיר פאר א שפילעכעל, פאר א זאך וואס זיי האבען עס פאר אן אבענד אבגעקויפט, זיך צו בענוצען. זיי זיינען בכח דיר אין דער ערד אריינצוליינען אדער אין הימעל ארויפצוהויבען... און זיי היטען טאקע גוט אב, מען זאל מיט גענוג התמדה זיך קרימען, און ווען זיי זיינען צופרידען — דאן ברילען זיי ווי די עולען אויף'ן שטריק — זיי ברילען און מען הערט זיך איין דערצו, און זייער א גוט ווארט איז איינעם א גמילת חסד... מען פערגעסט זיך גאר א צייט לאנג, דאס מען איז נאר זייער אייגענטהום... און מיט איינמאל ווערט מען ווידער אויסגעניכטערט, און עס גלוסט זיך אליין צו שפייען אין פנים ווארום מען האט הנאה געהאט פון זייער בייפאל... ביז צום ברעכען האט מיר אבגעעקעלט דיזער פובליקום און זעהר אפט האט אין מיר זיך ערוועקט א חשק, פון דער ביהנע ארבאבצושפייען און זיי אויסזידלען אויף די געמיינסטע ארט. אן אנדער'ס מאל, פיהלט מען גאר ווי דעם פובליקום'ס אויגען וואלטען אריינגעקראכען אין דיר, ווי שפילקעס, ווי דאס ווארט הונגעריג, מען זאל רייצען זיינע נערווען — הונגעריג מיט א געוויסהייט פון'ם תליון, וועלכער איז זיכער מיט זיין קרבן... מען טראכט זיך איין זיך, ווי שעהן וואלט עס אמאל געווען א לאנגען מעסער אין פויסט צו האלטען, כדי דעם גאנצען ערשטען ראנג די נעזער אבצושניידען, דער טייוועל זאל זיי אלעמען צונעהמען.

איך האב אלזא געשפילט און האב פיינט געהאט דאס פובליקום בתכלית השנאה, ביז איך האב גאר בעשלאסען צו מאכען פליטה, פערהאלפען האט מיר דערצו א דאמע, די פרוי פון אן אדוואקאט. זי איז מיר ניט געפעלען און דאס איז איהר ניט געפעלען, האט זי אנגעווענדעט איהר איינפלוס ביים מאי און אזוי בין איך צום סוף אויסגעוואקסען אין סאראנסק — ווי א פאלאזע פון ווינד, בין איך אוועקגעבלאזען געווארען פון די ברעגעס פון'ם טייך קומא, יא. אלעס איז ווי א חלום אין דיזע פאסקודנעם לעבען!

איך זיץ מיר אזוי אין סאראנסק און מיט מיר צוזאמען א יונגע ווייבעל, א קופצעס א פרוי פון פערד, א בוואטשקע נקבה, וועלכע האט געליעבט!

מיין קונסט. מילא ויצען מיר זיך אַזוי צוזאַמען — געלד האָבען מיר ביי-דע ניט אַ פּרוטה, בעקאַנטשאַפֿטען אויך ניט. איך לאַנגווייל מיר זי טהוט עס אויך. הויבט זי גאָר אָן פֿאַר צייט פֿערטרייב מיר פֿאָרצוואָרפֿען, אַז איך האָב זי ניט ליעב. איך האָב איהר געלאָזט ריידען, עס איז מיר אָבער באַלד ניט גוט געוואָרען, האָב איך איהר געשיקט צום טייוועל... „אַזוי ווייט האַלט עס מיט אונז?!" האָט זי געשריען, האָט געכאַפּט אַ רעוואָל-ווער און האָט אויסגעשאָסען... אין די לינקע פּלייצע האָט מיר דער קויל געטראָפֿען — אַ ביסעלע נידריגער און איך וואָלט שוין געוועזן אין הימעל. איך בין כדרך הטבע אומגעפֿאַלען. זי האָט זיך שטאַרק דערשראָקען און פֿאַר גרויס פּחד איז זי אין אַ ברונען אריינגעשפּרונגען... מען האָט איהר ניט מעהר לעבעדיג אַרויסגעצויגען.

מיר אָבער האָט מען געבראַכט אין שפּיטאָל. די דאַמען ויינען פֿון אַלע זייטען געקומען צו מיר, האָבען עפּעס דערשמעקט אַ ליעבעס עפּי-זאָדע, אַ טהייערע לעקער-ביסען פֿאַר זיי! זיי האָבען מיר אַזוי לאַנג אַרומ-געשניפֿעלט, ביז איך בין ווידער געשטאַנען אויף מיין פֿאַר פֿיס און ווען איך בין געזעוען געוואָרען, האָבען זיי מיר פֿערשאַפֿט אַ שטעלע אַ ס שרייבער ביי דער פּאָליציי, נו, על פּי שכל איז בעסער צו זיין אָנגעש-טעלט ביי זיי, ווי צו ווערען פֿון זיי בעוואַכט. אַזוי האָב איך אָנגעלעבט אַ מאָנאַט צוויי, דריי... צו יענער צייט האָט מיט מיר עפּעס פּאַסירט, דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבען — איך האָב געשפּירט אַ קוועטשענעס אין דער נשמה פֿאַר לאַנגווייליע. עס איז אַ בעזער געפֿיהל, וואָס מאַכט דעם מענשען צום קריפּעל... אַלעס אַרום אייך פֿערלירט אינטערעס און עס ווילט זיך עפּעס נייעס, מען וואַרפֿט זיך אַהין און אַהער, מען זוכט און זוכט, מען געפֿינט עפּעס — אָבער עס איז גאָר ניט דאָס, וואָס מען האָט געזוכט. מען פֿיהלט זיך פֿאַרבמאַרעט, אין זיך געפּענטעט, ניט בכח מיט זיך אַליין בשלום צו לעבען... און פֿרידען איז דעם מענשען אַזוי טהייער! אַ טרויריגער, געמיינער צושטאַנד... עס האָט מיר אַזוי ווייט גע-בראַכט, דאָס איך האָב גאָר דהונה געהאַט... און דאָס קען נאָר בעג-געגענען אַ מענש פֿון מיין כאַראַקטער, ווען ער איז שכור אָדער פֿון לאַנג-ווייליע...

מיין ווייבעל איז געווען די טאָכטער פֿון אַ גלח, האָט געוואָהנט ביי איהר מוטער — דער פֿאָטער איז טויט געווען — זי איז פֿריי געווען ווי אַ פֿייגעלע. זי האָט געהאַט אין פֿערמעגען אַן אייגענעם הייזעל, מען קען אַפֿילו זאָגען „הויז" און געלד האָט זי אויך געהאַט. זי איז געווען אַ שעהנע, קלוגע מיידעל, אַ לעבעדיגער ברעקעל, נאָר איין חסרון, זי האָט

האָלט געהאַט אַסך צו לייענען און דאָס האָט געמאַכט אַ שלעכטען איינ-
דרוק אויף איהר, ווי אויף מיר. אַלע מאָל האָט זי ענטדעקט עפּעס אַ
מאָראַל אין די ביכער. און ווען עס האָט זיך אַזאַ זאַך פֿאַר איהר ענט־
פּלעקט, איז זי געקומען צו מיר. איך האָב אָבער פֿון קינדהייט אָן פֿיינט
געהאַט מוסר ווי דעם טויט... פֿריהער האָב איך געלאַבט, אָבער באַלד
איז מיר פּשוט ניט גוט געוואָרען איהר אויסצוהערען .. איך זעה זי שעפּט
און שעפּט חכמה פֿון די ביכער, די ווייבער פּאַסט אָבער דאָס געלעה־
רענטקייט פֿון די ביכער, ווי דער מאַדאַם'ס שלעפּע אויף דער דינסט־
מיידעל. מיר האָבען זיך גענומען אַרומרייסען ווי אַ הונד מיט אַ קאַטץ,
צו יענער צייט האָב איך זיך בעקענט מיט אַ גלח, וועלכער איז געווען אַ
פּיאַניצע, אַ גיטאַרען-שפּילער און אַ זינגער. ער האָט אויך גוט געטאַנצט.
פֿאַר מיר איז ער געווען דער בעסטער מענש אין שטאָט, ווייל ער האָט
מיר פֿערשאַפֿט פֿערגעניגען — זי אָבער האָט דערפֿאַר געשאָטען קללות
אויף מיין קאָפּ און האָט מיר געוואָלט צווינגען צו בלייבען אין געזעל־
שאַפֿט פֿון איהרע שריפֿטשטעלער און אַנדערע וואָהלגעלערענטע. אָבענד
האָט זי אימער געהאַט גרויס געזעלשאַפֿט, ווי זי פֿלעגט זיך ריהמען, פֿון
שטאָרט. פֿאַר מיר זיינען זיי געווען צו ערענסט, ווי געהאַנגע-
נע. איך האָב צו יענער צייט אויך ליב געהאַט צו לייענען, האָב אָבער
בשום אופן ניט געקענט פֿון דאָס געלייענטע אַזוי שטאַרק זיך אויפֿרעגען.
וואָס נוצט עס אויך? די אַנדערע אָבער — דאָס הייסט מיין ווייבעל און
קאָמפּאַניע, ווען זיי האָבען עפּעס געלייענט, זיינען נתפּעל געוואָרען,
פּשוט אויסען הויט געשפּרונגען, וויא משוגעים. מיין מיינונג איז אָבער: אַ
בוך איז גוט, אַן אונטערעסאַנטער — נאָך בעסער — אָבער יעדעס בוך
פֿיר זיך איז פֿון אַ מענשען געשריבען און העבער איבער'ן דאַשיק קען
קיינער ניט שפּרינגען. אַלע ביכער יאָגען זיך נאָך איין ציעל: אַלע ווילען
בעווייזען, דאָס גוט איז גוט, און שלעכט — שלעכט. דער רעיון איז דער
זעלביגער, אויב מען האָט הונדערט אָדער טויזענד ביכער דורכגעלעזען, מיין
פלונית'טע האָט זיי פֿערשלונגען טויזענדוויין — דערפֿאַר האָב איך איהר
געזאָגט, איך וואָלט פֿיל בעסער געטהאָן ווען איך וואָלט חתונה געהאַט
מיט'ן פּאָפּ. דער באַטיושקאַ אַליין האָט פֿערשטאַנען מיר מיין צייט צו פֿער־
טרייבען, וואָלט ער ניט געווען, וואָלט איך ווידער מיין חוה'ן מיט'ן גן עדן
פֿערלאָזען; עס פֿלעגט זיך שטענדיג מאַכען. דאָס איך פֿלעג ענטלויפֿען צום
גלח, ווען די פֿיינע יונגע לייט פֿלעגען קומען צו בעזוך,

אַזוי האָב איך אָבגעלעבט אַן ערך פֿון אַנדערטהאַלב יאָהר. די צייט צו
פֿערטרייבען האָב איך געהאָלפֿען דעם גלח זיין שליחות צו גאָט פֿעריכטען

אַמאָל האָב איך געלייגנט אין עוואַנגעליום, אַן אַנדערסמאָל בין איך גע-שטאַנען ביי'ן אָרגעל און פּסאַלמען געזונגען...

אַסך, אַסך האָב איך צו יענער צייט איבערגעליטען און לעתיד לבוא וועט מען מיר פֿאַר אַסך חטאים מוחל זיין...

איינמאָל איז צו מיין גלח זיין פּרימעניצע געקומען צו גאַסט, ער־שטענס וויל ער איז געווען אַן אַלטן, צווייטענס האָבען איהם די חזי־רים געפרעסען, דאָס הייסט ניט אין גאַנצען אויפֿגעפֿרעסען: זיין פּנים האָבען זיי איהם חווק געמאַכט, מעשה שהיה כך היה: איינמאָל שפּעט ביי נאַכט, האָבענדיג איבערגעכפּאַט די מאָס, איז ער געפֿאַלען אין הויף און פֿעסט איינגעשלאָפֿען, חזירים זיינען געקומען האָבען איהם געלעקט ביז עס איז ניט געוואָרען פֿון איין אויער, אַ באַק און אַ שטיק האַלז, דערפֿון איז באַטיושקא קראַנק געוואָרען און ער האָט בעפֿוילען זיין פּלי־מעניצע זאָל קומען איהם מבקר חולה זיין און מיט מיר אַן התחלה מאַ־כען אויף אַ נייעם ראָמאַן, נון מיר האָבען ביידע געטהאָן אונזער זאַך מיט חשק און איך האָב געהאַלטען אויף אַ דרך, ווען מיין פּלוני'ת'טע האָט זיך דערוואוסט פֿון די גאַנצע געשיכטע, זי האָט ניט געקאַרגט מיט קללות. וואָס האָב איך געזאָלט טהאָן? איך האָב געשאָלטען צוריק, האָט זי מיר מבזה געווען מיט פּסיחה, דאָס הייסט עפֿענען די טהיר און זיך מטריח זיין פֿערלאָזען איהר הויז, איך האָב מיר מישב געווען אַזוי לאַנג אַזוי ברייט און בשלום האָב איך אין גאַנצען פֿערלאָזען די שטאָדט,

אַזוי האָט זיך אָנגעקניפּט אונזער גאָט-געבענטשטער בונד... ווען זי לעבט נאָך איצט — מיין פֿרוי מיין איך — האַלט זי מיר געווים פֿאַר אַ שוכן עפר. איך האָב קיינמאָל געשפּירט אַ חשק, איהר נאָך אַמאָל צו זעהען. איך רעכען, אַז זי האָט אויך אָן מיר אין גאַנצען פֿערגעסען און לעבט זיך בשלום ושלוה. זי איז מיר רעכט נמאס געוואָרען צו יענער צייט...

נו ווידער אַ פֿרייער פֿויגעל, בין איך געקומען נאָך פּענסאַ, איך האָב מיר פֿאָרגעשטעל'ט ביי די פּאָליציי — קיין שטעלע צו האָבען — אַהער, אַהין — לחלוטן קיין שטעלע. מילא בין איך גאָר געוואָרען אַ פּסאַלם-זינגער. איך קום אָן, זינג און לייען. אין קלויסטער קומט ווידער דאָס פּובליקום און אויף דאָס ניי פּאַקט מיר דער עקעל פֿאַר איהם. די שכרות זיינען קליין און אַליין איז מען פֿערקויפֿט. עס איז מיר געווען ביטער אָבער אַ סוחר'ס פֿרוי האָט מיר געראַטעוועט, דאָס איז געווען אַ דיקע, פּרומע פֿרוי און זי האָט זיך געפֿונען אומעטהיג: בקיצור זי האָט מיר אויפֿ־גענומען צו לערנען מיט איהר דברי תורה. איך קום צו איהר טעגליך און זי

איז מיר מפרנס. איהר מאַן איז געווען אין דול-הויז און זי אַליין האָט געפיהרט אַ גרויסען מעהל געשעפט... איך האָב מיר גאַנץ זאַבש צוגעשאַרט צו איהר: „איהר אַרבייט זעהר שווער נעביך, שעקלעטיאַ קורילאָוונאַ" — „צו שווער," האָט זי געזאָגט. „נעהמט מיר צו פאַר אַ העלפער," — „דו זועסט מיר בעשווינדלען," האָט זי געזאָגט — און האָט מיר אויפגענומען. דאָ האָב איך געהאַט זעהר גוט. די שטאָט אָבער האָב איך אויסגעפונען איז אַ מאוס'ערהעק; קיין טהעאַטער, קיין רעכטע קאַפּע. ניט איין רעכטער מענש... עס איז מיר ווידער געוואָרען שטאַרק אומעטיג. פאַר לאַנגווײלע האָב איך געשריבען אַ בריעף צום פעטער: איך בין אין די פינף יאָהר צייט, וואָס איך בין אוועק פון פעטערסבורג קליגער געוואָרען און איך בעט ער זאָל מיר מוחל זיין פאַר אַלעס, וואָס איך האָב געטהאָן, ווײטער וועל איך איבערהויפט גאָר מעהר ניט טהאָן. און פרעג זיך אָן ביי איהם, אויב איך קען זיך בעזעצען אין פעטערסבורג? דער פעטער ענטפערט מיר: איך קען, אָבער איך זאָל זיך היטען. דאַמאָלט האָב איך פערלאָזען דעם סוחר ס פרוי.

איהר ווייסט, זי איז געווען אַ נאַרישע פעטע, דיקע און מיאוס'ע פרוי. איך האָב געהאַט זעהר פיינע ווייבער פאַר געליבטע, עלעגאַנטע און קלוגע ווייבער... יאָ, עס האָט אָבער אַלע מאָל גענומען אַ שוואַרצען סוף: אַדער איך האָב זיי פעריאָגט אין בעס און אין פעראַכטונג, אָדער זיי זיינען געגען מיר בעגאַנגען וועלכע עס איז געמיינהייט. דיזע פרוי האָט אָבער ביי מיר אַבטונג געוואונען פאַר איהר פּראָסטקייט. איך האָב איהר געזאָגט: „זיי געזונד!" — „זיי געזונד, מיין טהייערער," האָט זי געענטפערט, „גאָט זאָל דיר בעגליקען..." טהוט אייך ניט וועה, אונזער געזעגנען זיך?" האָב איך איהר געפרעגט. „וועה טהאָן," האָט זי געענטפערט, „וואָרום זאָל מיר ניט וועה טהאָן, אַזאַ שעהנער, קלוגער בחור ווי דו בינסט? ווען עס זאָל זיך אין מיר ווענדען, וואָלטען מיר אונזער גאַנצען לעבען ניט פונאַנדערגעגאַנגען, עס מוז אָבער אַזוי זיין. איך פערשטעה דיר — דו בינסט פריי ווי אַ פויגעלע — פליה אַרוים העלף דיר גאָט!" און דערביי האָט זי ביטער געוויינט. „זיי מיר מוחל," האָב איך געזאָגט, וואָס רעדסטו, האָט זי געזאָגט, „איך האָב דיר ניט וואָס מוחל צו זיין, נאָר דאַנקען דאַרף איך דיר." — „דאַנקען? פאַר וואָס דען?" „געוויס," האָט זי געזאָגט. „דו האָסט דאָך מיר געקענט בדיל הדל שטעלען. איך בין געווען אין גאַנצען אין דיינע הענד, ווען דו וואָלסט געוואָלט, וואָלסטו מיר געקענט בע'גנב'ענ'ען, וויפיל דו וואָלסט אַליין געוואָלט איך וואָלט דיר ניט געקענט שטערען, דאָס האָסטו גוט געוואוסט. דו ביזט אָבער געווען גאַנץ עהרליך

איך ווייס אויך, וויפיל דו האָסט דורך די צייט ביי מיר פערדינט — ניט מעהר ווי אַן ערך פון פיער טויזענט רובעל. אַן אַנדערער אויף דיין אָרט וואָלט אַלעס צוגענומען און מיר אויף'ן גאַס אַרויסגעוואָרפען!" יאַ, אַזוי האט זי גערעדט... עס איז דאָך געווען אַ ליעבע פרוי... מיר האָבען זיך צוקושט בייַ'ן געזעגנען זיך, און מיט אַכטונג פאַר איהר אין הארצען און פינף טויזענד רובעל אין קעשענע — וואַרום זי האָט אַ טעות געמאַכט אין טויזענד רובעל — בין איך געקומען נאָך פעטערסבורג.

איך האָב געפיהרט אַ פריצישען לעבען, האָב געמאַכט בעקאַנט־שאַפטען, געשפילט אַמאָל טהעאַטער, מעהר פון אַלעס אָבער קאָרטען דאָס קאָרטען שפּילען איז אַ שעהנע עבודה. מען זיצט ביי'ן טיש און דורך די נאַכט איז מען צעהן מאָל געשטאָרבען און ווידער צוריק לע־בעדיג געוואָרען. שרעקליך איז צו פיהלען. דאָס כהרף עין ווערט דיין לעצטער רובעל זאָגען ודוי און דו קענסט זיך אַלס בעטלער געהען אויף'ן גאַס — ווער אַ גנב אָדער הייננ זיך אויף! עס איז אַ חיות צו זעהען. ווי דיין שכן ציטערענדיג אינ'ער'ן לעצטען רובעל האָט דאָס צעהן־יאָהריגע קדחות, ווי מען האָט עס אַליין פריהער געפיהלט! ווען מען בעטראַכט אָט די אַלע רויטע און בלייכע פּנים'ער. ווי זיי ציטערען פאַר'ן פערלירען אָדער ווי זיי ווילען אַלעס פערשלינגען. ווען מען קוקט זיי אָן די חברה און ווען מען טרומפירט יעדען קאָרט אַריבער איינעם נאָך'ן אַנדערען — דאָס מאַכט פיין דאָס בלוט אין די אַ נערווען קאָכען!... מיט יעדען איבערטרומפען קאָרט רייסט מען מיט פון'ם מענשען אַ שטיק הייסע פלייש מיט נער־ווען אין בלוט פון'ם האַרצען... דאָס איז זאַפטיג!...

אָט די דאָזיגע קדחת־רביעית־ריזיקע. אלע רגע צו ווערען אויס בעל־הבית. דאָס האָט דעם זיבענטען חן... יאַ. אין דאָס ליגט אַ טעם נן ערן· איבערהויפּט פיהלט מען זיך גוט, ווען מען זעצט עפּעס אין קאָן. וואָס גרעסער די ריזיקע. דאָס מעהר זון איז אין לעבען... האָט איהר ווען פּרובירט צו הונגערען? איך קען צייטען. ווען איך האָב צוויי מעת לעת לאַנג ניט געהאַט וואָס צו עסען... ווען דער מאָגען הייבט אָן זיך אַליין צו פרעסען, ווען מען פיהלט ווי די גדערעם שטאַרבען אָב און טריקע־נען אוים פון הונגער — אין אַזאַ צייט איז מען נבח, אַ מענשען אָדער אַ קינד פאַר אַ שטיק ברויט צו מאָרדען... מען איז צו אַלעס פעהיג .. און אַזאַ מעמד, וואָס מען איז גרייט אַ פערברעכען צו בעגעהן. האָט זיך זיינע אייגענע פּאָעזי — דאָס איז אַ טהייערער צושטאַנד. און ווען מען איז דאָס אַריבערגעקומען, ווערט מען ביי זיך אַליין פיל גרעסער.

אָבער לאָמער אַקאָרשט אונזער מעשה ווייטער דערצעהלען: זו־

־ן ציהט זיך שוין אהן דעם לאנג גענוג ווי א לויה׳ וואו איך שפיל די ראלע פון׳ם מת—פע, וואס פאר א מיאוס׳ער משל איז מיר דא איינגעפאלען—ער איז אבער ריכטיג, כאטשי ניט זעהר קלוג... באלזאק זאגט וואו עס איז אן אמת ווערטעל: „עס איז דום וויא א טהאטזאך.״ דום? עס קען אויך זיין! אבער וואס איז מיר די נפקא מינה צווישען קלוג און דום?

לעב איך מיר הייסט עס אין פעטערסבורג, זעהר א שעהנע שטאט, זי וואלט אבער אסך שעהנער געווען, ווען האלב פון איהרע איינוואהנער וואלטען דערטרונקען געווארען אין זוממף׳ וואו זיי פליסקענען זיך ארום... לעב איך מיר בהרחבה און טהו אב שפיצליך און ברעקלעך, ווי עס פאסט פאר א בכבוד׳ען מענשען. אין מיטען דרינען, ווער איך גאר געפעלען א נעווויסער דאמע, און זי נעהמט מיר צו זיך׳ איהר האט שוין אמאל פערזוכט צו ווערען אויסגעהאלטען פון א פרוי? עס איז גאנץ אינטערעסאנט —אין איין צייט זייט איהר א שטיק איינגענטהום און א בעל הבית. איהר ווערט געקויפט פאר א שפילכעל, אבער איהר שפילט אויך אליין מיט׳ן קונה. דער קונה ליגט אין אייערע הענד אין א לעבערליכע פאזיציאן. איהר דארפט דאכט זיך פאר איהם שפילען די ראלע פון א שטיוועל׳ וועלכער וויל זיין א היטעל און וויל מען זאל איהם גאר טראגען אויף׳ן קאפ. אזוי האב איך מיר אוועקגעלעבט אין חדוה איינס, צוויי, דריי יאהר — אלעס איז געגאנגען גוט, דאס הייסט מיט פערגעניגען.

דארף פאסירען אזא מעשה: איין פריהמארגען קומט צו מיר איינער — א גרייליכער מענש, ער האט אבער א מיאוס׳ע טבע מיט שלעכטע פאליטיק, זיך צו פעהרנעהמען — פיר וועלכען ער איז אויך אין די הייסע מינוט געפאקט געווארען — און זאגט צו מיר כהי לישנא: „פערשאף מיר א פאס!״ - „וואס פאר איינעם?„ „פאר א ברונעטע מיידעל, צוואנציג יאהר אלט, מיטעל גרויס, אט, א מיידעל ווי אלע מיידלעך.„ „למאי?״ — „פערשטעהט, עס איז דא מיידלעך, זי דארף אבער ניט זיין און מיט די הילפע פון א פרעמדען פאס וויל איך איהר חתונה מאכען.״ א גאנץ לוסטיגע מעשה׳לע און מיין דאמע האט גראד א דינסט-מיידעל, ווי פון איין איי גענאסען, האב איך גענומען איהר פאס און איבערגעגעבען יענעם שווינדלער. מילה גוט. עס איז אוועק א רעכט ביסעל צייט...

פלוצלינג וואקסען אויס צוויי זשאנדארמען און זאגען, „זייט זיך מטריח קומט מיט אונז!״ געה איך, א ברירה האב איך? א געוויסער בעזער הדרת פנים פרעגט מיר: „האט איהר דער פריילין אזוי און אזוי צוגעשטעלט א פאס?״— „אמת, וואשע בלאגאהאדיע, איך ווייס אבער ניט, אויב עס איז גראד געווען יענעם פריילען,״ — „ווי אזוי?״ -- מיין

פֿריינד האָט אין דער אמת'ען מיר פֿערגעסען דעם נאָמען צו זאָגען. דער בעזער מאַן האָט מיר ניט געגלויבט. ווי הייסט, איהר האט דאַס פֿריילין ניט געקענט און האָט איהר געגעבען איין פּאַס?" — "ניט איך האָב געגעבען." "ווער דען?" — "דער און דער!" "אַהאַ!" האָט ער אַרויסגעפּלאַצט, "יעצט האָבען מיר איהם! אַ דאַנק פֿאַר'ן אויסזאָגען!" און ער האָט גלייך אַ בעפֿעהל געגעבען, מיין פֿריינד צו אַרעסטירען, איך אָבער בין דערווייל'ע נאָך גוטער-זיבער פֿערפּאַקט געוואָרען, אין אַ צוויי טעג אַרום זיינען מיר, איך און מיין פריינד. געשמידט געוואָרען אויג אויף אויג. ער האָט צוגע-געבען מיין מודה זיין, דאַן האָט מען מיר געפֿרעגט, וואהין איך וויל מיך פֿון פעטערבורג אָבטראָגען. איך האָב געפֿרעגט, עפּשר נאָך צאַרסקייע סעלאָ? ניין, האָט מען געזאָגט, ווייטער. נאָך רוססאָ! נאָך ווייטער! אָט האָבען מיר זיך פֿערגלייכט אויף טולא. לית ברירה, ווען עס מוז זיין טולא. לאָז זיך זיין טולא, כּען האָט מור אַן עצה געגעבען, אויב איך האָב חשק קען איך ווייטער געהען, אָבער אין משך פֿון דריי יאָהר טאָר איך ניט צוריקקומען. מיינע פּאַפּירען בעהאַלטען זיי דערווייל'ע צום אַנדענקען, דערפֿאַר אָבער גיט מען מיר ערלויבנים-שוין ביז טולא. "נעמט אייך פּעטעריל די טירחה אין פֿיער און צוואַנציג שטונדען צייט עוקר צו זיין..." נו, ווי זאָגט איהר, נאַצאַלסטוואָ מוז מען פֿאָלגען — ווי קען דען אַנדערש זיין?

אָט אַזוי איז געווען די מעשה... איך פֿערקויף מיין גאַנצע האָב און גוטס פֿאַר אַ שמעק טאַבאַק צו מיין בעל הבית'טע און געה צו מיין דאַמע... די מרשעת לאָזט מיר אָבער אויף'ן שוועל ניט אַרויף. איך געה צו דעם איך געה צו יענעם בעקאַנטען — מען נעמט מיר אויף ווי אַ קרעטציגען. איך האָב אַלעמען אין דער אדמה און געה אין אַ קלייזעל מיינע לעצטע שטונדען אין פעטערבורג צו פֿערברייגגען. זעכס אַ זייגער פֿריה בין איך פֿון דאָרטען אַרויסגעקומען, מיט איבערגעקעהרטע קעשענעס. אלעס האָב איך פֿערשפילט! אַ טשינאָווניק האָט מיר אַזוי אַרומגעשעהרען דאָס איך האָב בעוואונדערט זיין טאַלאַנט — האָט גאָר קיין רחמנות געהאַט — טיאַ — וואהין געהט מען? ניט זעהענדיג ווי אַזוי האָב איך מיר איינגעפֿונען אויף'ן מאָסקווער וואַקזאַל, האָב מיר דאָרט אַרומגעדרעהט. ביז איך בין פֿערקראָכען אין אַ וואַגאָן. אָבפֿאָהרענדיג גאַנצע צוויי שטונדען, האָט מען מיר אַרונטערגעזעצט. מען האָט געוואָלט אַ פּראָ-טאָקאָל אויפֿנעהמען, געפֿרעגט ווער איך בין. איך האָב בעוויזען מיין שיין און זיי האָבען מיר געלאָזען לויפֿען. נאָך אַ מאַרש פֿון צעהן ווערסט בין איך מיעד און הונגעריג געוואָרען. באַלד האָב איך דערזעהן אַ וואַכט-

הייזעל און דערביי דעם באַהן-וועכטער. איך קעהר זיך צו איהם: גיב ברודער, אַ שטיקעל ברויט!" ער קוקט מיר אָן און גיט ניט נאָר ברויט, אויך מילך גענוג. איך האָב אויך דאָרט גענעכטיגט, דאָס ערשטע מאָל אַלס בראָדיאגאַ אונטערען פֿרייען הימעל אויף'ן היי, לעבען וואַכט-הייזעל. ווען איך האָב זיך פֿריה אויפֿגעכאַפּט, איז די זון אויפֿגעגאנגען, די לופֿט שמעקט שאַמפּאַניער, אַלעס איז גרין, די פֿייגעל שווימשערען... איך לאָז מיך נאָך ברויט געבען און געה ווייטער.

איהר מוזט פֿערשטעהן: דאָס בראָדיאַגאַ-לעבען איז גרויסאַרטיג, גע-וואַלטיג! עס איז אַזוי שעהן, זיך אין גאַנצען פֿריי צו פֿיהלען פֿון אַלע התחייבות, פֿון אַלע קליינע קייטעלעך, מיט וואָס דעם מענשען'ס עק-סטענץ איז געבונדען פֿון אַלע קלייניגקייטען, וואָס קלעפּען אַזוי געדיכט צום לעבען, וואָס עס איז גאָר ניט לטובה, נאָר אַ לאַנגווייליגע שווערע משה — אַ שווערער קאַסטען פֿול מיט פּפֿליכטען — ווי די פּפֿליכט צו טראָגען שעהנע מלבושים, אַנשטענדיג ריידען און אַלעס מאַכען ווי דער מנהג איז און ניט ווי מען האָט אַליין חשק. ביים בעגעגנען זיך מיט אַ בעקאַנטען מוז מען ווי דער מנהג איז זאָגען: אַ גוטען טאָג — ניט; דער רוח זאָל דיר כאַפּען! ווי דאָס הארץ דיקטירט. איבערהויפּט — נאָר דעם אמת זאָגענדיג — זיינען אַלע דיזע אויסגעפּוצטע, אַרומגעפּיילטע, דומע מנהגים וועלכע מען זעהט זיי ביי די פֿיינע גרויס-שטעטיגע, אַ לאַנג-וויילגע קאָמעדיע! און אַ געמיינע קאָמעדיע דערפֿאַר, ווייל קיינער רופֿט ניט דעם אַנדערען אין פּנים עזעל אָדער גנב — און ווען דאָס טרעפֿט יאָ אַמאָל, איז עס ניט מעהר ווי אַן אנפֿאַל פֿון אָפֿענהערציגקייט, וואָס דאָס רופֿט זיך כעס.

אַלס בראָדיאַגאַ לעבט מען ווייט פֿון אַזאַ שאַכער-מאַכער... דער פֿאַקט אָבער אליין, דאָס גאָר ניט פֿערדריסענדיג איז מען מוחל אַסך ווינאָדעס אין לעבען און מען קען נאָר אָהן זיי אויך מאַכען שבת, אָט דאָס לאַסצעט ביי דער נשמה און מען ווערט ביי זיך אַליין גרעסער. מען ווערט ווייך געשטימט, פּשוט אַ בן-יחוד'ל ביי זיך — כאָטש אין דעם ענין בין איך קיין מאָל ניט הארב געווען, קיין מוילקאָרב זיך ניט אויפֿגעלעגט און די ציינער פֿון מיין סאָוועסט האָבען מיר קיינע רעכטע וויטאָגען פֿערשאַפֿט... כ'האָב מיין הערץ קיינמאָל מיט די נעגעל פֿון מיין שכל צוקראַצט. איך האָב מיר, ווייסט איהר, נאָך פֿון קליינערהייט, כמעט אַליין ניט וויסענדיג, אַ פֿעסטע און פּראָסטע איבער-ציינונג געוואונען: ווי דו זאָלסט ניט לעבען, שטאַרבען מוזטו דאָך: וואָצו זאָל מען מיט זיך אַליין מלחמה האַלטען, וואָצו זאָל מען זיך שלעפּען ביי

די פּיאות נאָך רעכטס, ווען די נאַטור שטופּט דוקא לינקס?! און מענשען, וועלכע צורייסען זיך אין צוויי חלקים, קען איך ניט ליידען.. וואָס זוכען אָט דיזע מענשען? איך האָב געהאַט אַ געלעגענהייט, מיט אַזעלכע האַלב-מענשען צו ריידען. מען פרעגט זיי: וואָס זינגסטו מיר דאָ פאַר אַ לידעל, וואָס קאָכסטו זיך אַזוי? איך זוך, זאָגט ער, פאָלקאָמען צו ווערען. צו וואָס? ווי אַזוי צו וואָס אין'ם פאָלקאָמען ווערען ליגט דער תכלית הבריאה. זעהט, איך פערשטעה דאָס ניט. עס איז למשל אַ תכלית דער בוים זאָל פאָלקאָמען ווערען — ער ווערט קולטיווירט, ביז ער ברייננגט עפּעס נוצען, מען מאַכט וועגען, טרונעס, אָדער אַנדערע ניצליכע זאַכען. גוט, איך וועל שוין נאָכגעבען — דו ווילסט פאָלקאָמען ווערען — דאָס איז דיין זאַך: אָבער וואָס ווילט זיך דיר מיר צו דיין גלויבען בעקעהרען? דערפאַר, זאָגט ער, ווייל דו בימט א חיה, דו זוכסט ניט דעם תכלית פון לעבען, אָבער געוואַלד, ווי באַלדעאַז איך בין אַ חיה און אַזאַ לעבען געפעלט מיר, האָב איך דאָך געפונען דעם תכלית. דאָס איז פאַלש, זאָגט ער, אַז דו האָסט נור דערקענט דיין צושטאַנד, מוזטו זיך שוין בעסערען. איך לעב דאָך בשלום מיט מיר אַליין, מיין שכל און געפיהל זיינען גוטע ברידער, ווערטער אין טהאַטען האַרמאָנירען. דאָס, זאָגט ער, איז געמיין און ציניש! און אַזוי ריידען זיי אַלע. איך פיהל, דאָס איך מוז זיי פעראַכטען — ווייל איך קען זיי: ווען אַלצדינג איז היינט געמיין, שמוציג און שלעכט, ווערט עס גאָר מאָרגען עהרענפאָל, ריין און גוט. דערפאַר זיינען אויף מאָרגען איך אַלע שמוציגע ארבים גאָר אָהן מאַטערנים עהרענפאָל, ריין און גוט. זיי דאַרפען נאָר כח האָבען די מאַסקעס פון זיך אַרונטערצורייסען... אָט אַזוי איז דאָס...

דאָס איז צו שאַרף, מיינט איהר? עס קען זיך שאַרף זיין, דערפאַר איז עס אָבער ריכטיג. מיין מיינונג איז: דינען גאָט אָדער דעם טייפעל, אָבער ניט גאָט און דעם טייפעל, אַן עכטער שופט איז בעסער, פון אַ שלעכטען עהרען-מאַן. עס איז דאָ שוואַרץ און ווייס — מישט אָבער אויס ביידע אין איינעם, ווערט גאָר שמוץ. איך האָב גענוג בעגעגענט פיינע מענשעלעך אין לעבען, אַזעלכע, ווייסט איהר, וואָס זייער פיינקייט איז פון פיינע פיצלעך צוזאַמען געשטעלט. ווי זיי וואָלטען עס ווי בעטלער ביי די טהירען געשנאָרט אַן אויסגעמישטע שלעכט צוזאַמענגעלאַטעטע פיינ-קייט פון ביכער אַרויסגענומען, אָנגעלייענט זיך און מען טראָגט עס ווי אַפּאַר פיינע הויזען — נאָר אום יום טוב צו טראָגען. און אַזוי איז גאָר די גוטסקייט ביי אַ גרויסע צאָהל מענשען — געמאַכט און געפוצט; זיי האָבען עס ניט אין זיך, נאָר אויף זיך, אַלס אַ שולד, כדי פאַר אַנדערע

זיך גרעסער צו מאַכען, איך האָב אויך גוטע געטראָפען, אָבער זעלטען און דאָס אונטער פראָסטע מענשען, אונטערן שטאָט דערקענט איהר זיי גלייך און איהר זעהט, דאָס זיי זיינען פון דער היים אויס גוט — יאַ: מילאָ כאַפט זיי דער רוח אַלעמען — די גוטע, ווי די שלעכטע — וואָס געהט מיר אָן העקובא...*)

איך זעה איין, דאָס איך דערצעהל מיין מעשה, געשטשאָבעט און געלאַטעט און דער עיקר המעשה איז גע,מלאכה,עט... גאָר נישקשה, דער תכלית ליגט ניט אין דער מעשה גופה, נאָר אין די כונה, מעשיות אַליין זיינען גאָר ניט — ווינט! איך קען אסך מעשיות בעשאַפען, ווען איך וויל — געהמען אַ מעסער און אייך דעם קאָפּ אָבשניידען — דאָס וועט הייסען אַ קרימינאַל-מעשה! אָדער דעם מעסער מיר אַליין אַריינשטעכען! אין בויך — וועט אויך זיין אַ מעשה — אויף אַזאַ אופן קען מען אַסך מעשיות בעשאַפען, ווען די כונה איז גאָר דאָ. דער עיקר איז די כונהן זי בעשאַפט מעשיות, ברייגגט צו מחשבות... און אידעאַלען... ווייסט איהר וואָס אידעאַלען זיינען? דאָס זיינען ניט מעהר ווי שטאָלצען, אויס-געטראַכט געוואָרען אין דער צייט, ווען דער מענש איז פון אַ חיה, אַ פערדאָרבענע חיה, געוואָרען און האָט אָנגעהויבען, אַליין צו געהן אויף די הינטערסטע פיס. ווען ער האָט זיין קאָפּ פון דער ערד אויפגעהויבען, האָט ער דערזעהען דעם בלויען הימעל, איז געבלענדעט געוואָרען פון'ם ליכט, האָט ער זיך געטראַכט: איך וויל דעם הימעל דערלאַנגען! זייט דאַמאָלסט געהט ער מיט שטאָלצען אַרום אויף דער ערד און מיט זייער הילף האַלט ער זיך ביז היינט אויף די הינטערסטע פיס.

גלויבט ניט, דאָס איך שטרעב אויך צום הימעל — אַזאַ פערלאַנג האָב איך קיינמאָל ניט געהאַט — איך האָב עס גור אַזוי געזאָגט, צום פוץ...

מיין מעשה האָט זיך אָבער ווידער פערפלאָנטערט. — דאָס מאַכט פון דעסטוועגען ניט אויס — נור אין ראָמאַנען ציהעט זיך אַלעס ווי אויף אַ שנירעלע... אונזער לעבען איז אַ פערפלאָנטערטער קנויל. אחוץ דעם ווערען ראָמאַנען בעצאָהלט מיט געלט, איך אָבער מאַטער זיך אומזיסט אומנישט — דער רוח ווייסט וואַרום!

בקיצור, דאָס אַרומטרייבען איז מיר שטאַרק געפעלען, נאָך מעהר, ווען חיונה האָב איך געהאַט מיט'ן פולען מויל. אויף איינע פון מיינע

*) העקובאַ: קעניגין פון טרויא, פרוי פון פריאַמוס, האָט פופציג זין געבאָרען, וועלכע זיינען אין טרויאַנישען קריג געפאַלען. העקובא איז דער בעגריף פון גוט אין שלעכט, ווייל זי האָט גוטע און שלעכטע קינדער געבראַכט אויף דער וועלט.

רייזען האָב איך דערזעהן פֿון דער ווייטענס אַן אימעניע און מיר אַנטקעגען זיינען געקומען איבער פֿעלדער דריי אנשטענדיגע פערזענליכקייכען — איין הערר און צוויי דאַמען. דער הערר האָט געהאַט אַ בעזילבערטען באָרד, ברילען אויף דער נאָז און מורא'דיג אַנשטענדיג אויסגעזעהען. די דאַמען זיינען געווען אַביסעל אָבגעלעבט, אָבער דאָך זעהר עדעל.

איך האָב אַרויפֿגעצויגען אַ חנ'דעל פֿון אַ מערטירער און האָב געבעטען אום אַ נאַכטלעגער. מען האָט עס מיר גרויסמוטהיג בעוויליגט און דערווייל זיך איבערוואונקען איינער מיט'ן אַנדערען. איך האָב מיר פֿיין בעדאַנקט און פֿאַמיליעך בין איך ווייטער געגאַנגען. זיי האָבען זיך אָבער אומגעקעהרט און זיינען מיר נאָכגעגאַנגען, האָבען אָנגעהויבען אַ ראַזגאַוואָר: ווער בין איך, פֿון וואַנען קום איך, וואָהין געה איך? זיי זיינען געווען הומאַן, די לייט, ליבעראל און האָבען מיר די תשובות אויף זייערע שאלות אַליין פֿאָרגעזאָגט, דאָס איך האָב — ביז מיר זיינען אַהיים געקומען — ווייס גאָט וואָס פֿאַר אַ ליגענס אָנגעבלאָפֿט: מיין כונה איז דאָס פֿאָלק צו פֿאָרשען און צו בעלעהרען. מיין נשמה איז דורכגעדרונגען פֿון געוויסע אידעען און נאָך אַזעלכע שעהנע זאַכען... און איין השם יתברך ווייס, דאָס איז גאָר ווערפֿאַר געקומען, ווייל זיי האָבען דאָס אַליין געוואָלט. ווען איך האָב זיך איבערלעגט, וואָס פֿאַר אַ שווערע ראָלע איך שפּיל דאָ, איז מיר עפּעס קאַלאַמוטנע געוואָרען אויף'ן האַרצען. נאָך וועטשערע אָבער האָב איך איינגעזעהן, דאָס עס איז געווען פֿון גרויסען נוצען, אַזאַ ראָלע, אַזוי פֿיין, דעליקאַט האָבען זיי געגעסען! ווי געבילדעטע לייט עסען! דאַן האָט מען מיר אַ חדר אָנגעוויזען דער הערר האָט מיר געגעבען אַ פּאָר הויזען און אַנדערע מלבושים — דער עיקר מען האָט מיר פֿיין בעהאַנדעלט, הומאַן. דעריבער האָב איך אויפֿגעמאַכט מיין פֿאַנטאַזיע-קעסטעלע! הייליגע מאַמע, האָב איך אָנגעפּלוישט ליגענס! וואָס איז פֿאַני קובאַנקאַ *) אַנטקעגען דעם? פּשוט אַנאַר! איך האָב ליגענס

*) פאני קובאנקא: דער פוילישער קניאז ראדזיוויל האט אלעמען בעשיטעלט פאני קובאנקא און איז בעריהמט געווען אין זיינע ליגענס דערצעהלען. ער האט דערצעהלט למשל: אמאל איז ער געגאנגען אויף געיעג. האט ער געטראפֿען א שעהנעם הירש און דא זיינען איהם די קוילען גראדע אויסגעגאנגען; גאט האט איהם אבער צוגעשיקט א קירשען-בוים, וואו ער האט מיט קירשען-ביינדעלעך זיין ביקס געלאדען און האט דעם הירש געטראפֿען אין א הינטער פיסעל. דער הירש איז אנטלאפֿען געווארען אויף איבער א יאהר, האט ער אין'ס זעלבען וואלד געטראפֿען א הירש, וואס א שעהנער קירשען-בוים איז איהם געוואקסען אויף'ן שטערען.

געזאָגט, בעוואוסטערהייט, כאָטש איך האָב זיך אַליין איבער זיי געפֿרייט איך האָב אַזוינע ליגענס דערצעהלט. דאָס דער שווארצער ים וואָלט רויט געוואָרען, ווען ער וואָלט זיי געהערט. די גוטע לייט האָבען מיר געקעבעלט און געקעבעלט, ווי זייער בן יחיד — דערפֿאַר האָב איך געפֿאַנטאַזירט. דאָ זיינען מיר ערשט צו נוץ געקומען, די ביכער, וואָס איך האָב אַמאָל געלייענט, און די וכוחים פֿון די משכלים ביי מיין פֿרוי, ליגעזאָגען מיט טאַלאַנט איז אַ ערקוויקונג פֿאַר די נשמה, זאָג איך אייך. ווע איהר דערצעהלט אַ ליגען און מען גלויבט אייך—פֿיהלט איהר זיך העכער איבער אַלע ברואים, ניט אָפֿט אָבער האָט מען דעם נחת, אייך אויסצוהערען מיט אַלע חושים און שטילענקערהייט טראַכט איהר ביי זיך — בהמות! יענעם דעם קאָפּ צו פֿערדרעהען, איז אַלע מאָל אַ גענוס. איהם איז אויך אַנגענעהם אַ ליגען אויסצוהערען, אַ מחיה'דיגען ליגען, וועלכער גלעט איהם איבער'ן בעקעלע. און אפֿשר איז יעדער ליגען גוט, אָדער פֿערקעהרט, אַלעס גוטס איז ליגען! עס איז ניטאָ איין זאַך אויף דער וועלט, וואָס דאַרף אַזוי בעטראַכט ווערען, ווי די מאָדנע מענשליכע פֿאַנטאַזיע: חלומות, ירידים אין הימעל אין דאָס גלייכען, למשל די ליבע: איך האָב דהיינו ביי די ווייבער נור דאָס ליב געהאַט, וואָס זיי האָבען אין זייער לעבען ניט געהאַט און מיט וואָס איך האָב זיי גאָר אַליין אויסגעפוצט. מען דערזעהט אַ פֿרישע מיידעל און מען טראַכט גלייך ביי זיך — אַרומנעהמען וועט זי, אַזוי קושען — אַזוי נאַקעט איז זי — אַזוי אין טרערען — אַזוי אין שמחה — אַזוי. גאָר ניט פֿיהלענדיג רעדט מען זיך גאָר אַליין איין, דאָס ביי איהר איז אַלעס, ווי עס האָט זיך אַליין געוואָלט, אין דער אמת'ען אָבער, ווען זי גיט זיך, איבער קריגט מען אַ פֿייג אונטער'דעכעלע!... דאָס איז אָבער נאָך ניט וויכטיג — ווערט ניט אַ שונא דעם פֿייער, ווייל איהר פֿערברענט זיך אַמאָל אין איהם, איהר מוזט בערעכענען דאָס ער וואַרעמט אייך אימער — ניט אמת? נו דער פֿאַר טאַקע... דאַרף מען דעם ליגען מיט'ן האַנד ניט אַוועק מאַכען, איהם מאַכען אויף אַלערליי אופֿנים צו קליין געלט און דעם אמת אַזוי דערהייבען — קיינער ווייס ניט, וואָס פֿאַר אַ מין זאַך דער אמת איז, עס האָט נאָך קיינער זיינע דאָקומענטען אינטערזוכט... אפֿשר וועט זיך גאָר בעוויזען, דער רוח ווייס וואָס ער איז!...

אָבער איך פֿילאָזאָפֿיר אַלץ ווייטער ווי סאָקראַטעס און קום ניט צום עיקר...

איך האָב יענע גוטע לייט אַזוי לאַנג ליגענס דערצעהלט ביז מיין פֿאַנטאַזיע האָט זיך אויסגעשעפּט. און ווען איך האָב זיך געפֿונען אין

סכנה איבערדריסיג צו ווערען, האָב איך נאָך אַ דרייוואָכיגען צו נאַסט זיין זיך געזעגענט. איך בין געגאַנגען מיט געגוג צידה לדרך, צו אַ סטאַציאָן, מיט די באַהן נאָך מאָסקווא, נאָך טולה בין איך געפאָהרען אומזיסט, אַ דאַנק דעם קורצזיכטיגען קאָנדוקטאָר...

אָנגעקומען אין טולאַ, שטעה איך פנים על פנים מיט דעם דאָרטי-גען פּאָליציי-מייסטער. ער קוקט מיר אָן און פרעגט: מיט וואָס ווילט איהר זיך ביי אונז באַשעפטיגען?" דאָס ווייס איך ניט," זאָג איך. און למאי," פרעגט ער, האָט מען אייך פון פעטערבורג דערוויטערט?" — „דאָס ווייס איך אויך ניט." — „געוויס פאַר'ן זינדיגען געגען קרימינאַל-קאָדעקס?" פערהערט ער מיר סטוריש. איך בין אָבער געבליבען אַ פער-שלאָסענער קרעפּאָסט. איהר זייט אַן אונרוהיגער מענש," האָט ער געזאָגט, „יעדער האָט זיך זיין אייגענעם בערוף, מיין טהייערער האַר!"

ער טראַכט אַהין, אַהער, און גיט מיר אַן עצה; „ווי באַלד," זאָגט ער, „אַז איהר האָט אייך אליין אויסגעקליבען אייער מקום מנוחה קענט איהר דאָך, אויב עס געפעלט אייך ניט ביי אונז; ווייטער געהען. עס איז נאָך פאַראַן אַנדערע שטעט, דהיינו: אַראָל, סמאָלענסק, קורסק... וואָס איז אייך די נפקא מינא וואו איהר וועט וואָהנען. אויב איהר ווילט גיב איך אייך ווידער אַ סווידעטעלסטוואָ... עס וועט אונז זעהער אָנגע-נעהם זיין, ניט צו דאַרפען זאָרגען פאַר אייך. מיר האָבען אהן דעם אויך גענוג טראָבעל... איהר אָבער — האָט קיין פאַריבעל — זעהט מיר אויס, זייט בעשאַפען דער פאָליציי אָנצומאַכען זאָרג... עס ווייזט מיר נאָך מעהר אויס, דאָס איהר זייט עקסטראַ אויף דער וועלט צוליב דעם געקומען." „אפשר אויך." זאָג איך, „מיר געפעלט אָבער טולאַ גאַנץ גוט."

— „ווען אַזוי" זאָגט ער, „גיב איך אייך דריי רובעל אויף'ן וועג!" איך ענטפער דאָס ער האַלט די מירחה דער פאָליציי זעהר ביליג... ער זאָל מיר שוין בעסער לאָזען אונטער די פליגלען פון טולער געזעץ צו פער-בלייבען. ער וויל אָבער דורכאויס פטור ווערען פון מיר. ער האָט אַ נוטען חוש הריח געהאַט דער מאַן... הכלל, איך האָב ביי איהם אָבגע-נומען פופצעהן רובעל און בין געגאַנגען נאָך סמאָלענסק. זעהט איהר? יעדע רעה בעהאַלט אין זיך אַ תמצית פון אַ טובה, דאָס זאָג איך אייך דורך מיין געזונטע ערפאַהרונג און נאָך'ן רעכענונג פון'ם מענשליכען שכל. שכל איז קראַפט! איהר זייט נאָך יונג, איך זאָג אייך פערלאָזט זיך אויף'ן שכל און איהר וועט ניט אונטערגעהען! איהר מוזט וויסען זיין, אַז יעדער מענש האָט אין זיך אַ זשוליק — דער לעמעשקע איז דאָס געפיהל, דער זשוליק — דער שכל. דאָס געפיהל איז דער פאַרדום,

ווייל עס איז אָפֿען און אמת און קען זיך ניט פֿאַרשטעלען. קען מען אָבער לעבען, זיך ניט צו פֿאַרשטעלען? עס איז בכל האופֿנים נויטיג, זיך צו פֿערשטעלען, אַפֿילו ווען איהר האָט רחמנות אויף די מענשען איז עס נויטיג... אָבער נאָך מעהר, ווען זיי האָבען אויף אַנדערע רחמנות...

מיט די הילף פֿון גוטע לייט אויף איין זייט און די אונטערשטיצונג פֿון דער פּאָליציי אויף דער אַנדערער זייט, בין איך מיר געגאַנגען אויף אַ פֿעסטען וועג, גלייך נאָך סמאָלענסק. די ערשטע דאַרפֿען מיר, פֿאַר אַ אַך, אום זייער רחמנות אויסצוניצען, די לעצטע דאַרפֿען מיר אויף כפּרות, דערפֿאַר מוזען מיר ביידע אָבלאָזען אַ חלק... אַזוי איז דאָס...

איך געה אין פֿרעה זיך איבער מיינע אייגענע חכמות. מיינע מלבושים זיינען מיט לייטען גלייך. קומט מיר אַ פּויערעל אין וועג, דער קוקט מיר אָן און פֿרעגט: „איהר זייט דאָס דער פּאָדריאַטשיק?" וואָס קען דאָס זיין, טראַכט איך ביי מיר, ענטפֿער אָבער: „יאַ דאָס בין איך!" „דיזער וועג געהט דאָך נאָך טרעפּאָוקע?" פֿרעגט דער פּויערעל. „געוויס אַהין." — „וועלען די מוזשיקעס באַלד גערופֿען ווערען צו דער אַרבייט?" — „געוויס באַלד." „עס הייסט מען מוז זאלאָג איינלייגען?" — „ווי דען, דאָס מוז מען טהאָן!" — וויפֿיל פער מאַן?" — „צוואַנציג קאָפּיקעס!" — „זעה, נאָר זעה!" זאָגט דער פּויערעל. איך האָב אָבער שוין פֿערשטאַנען, וואו דער געבראָטענס שמעקט אין האָב איהם אויסגעפֿרעגט, פֿון וואַנען ער איז? וויפֿיל אַיינוואָהנער זיין דאָרף האָט, אויב אסך פֿון זיי קענען געהן צו דער אַרבייט. וויפֿיל זיינען זיי פֿוס-גערעהער און וויפֿיל מיט פֿערד? ער האָט מיר פֿערשטאַנען און געזאָגט: „לאָזט אונזערע מוזשיקעס אַרביי-טען." מיר איזגעווים ניט קיין אונטערשייד, פֿון וועלכען דאָרף מען וועט אַרבייטען! אזוי האָב איך אָבגענומען פֿון זיי פֿינף און צוואַנציג רובעל, איך זאָל קיין אַנדער דאָרף ניט נעהמען צו דער אַרבייט און וויטערע צוואַנציג קאָפּיקעס פער מאַן פֿוס-געהער און דרייסיג קאָפּ. מיט פֿערד, אַלס אַ זיכערהייט, זיך צו שטעלען צום ריכטיגען טערמין צו דער אַרבייט. איך האָב בעקומען אין האַנד אַריין אַן ערך הונדערט רובעל, האָב זיי אויסגעשטעלט קוויטאַנציעס, האָב פֿערשפּראָכען הרים הגבעות און זיך אָבגעזעגענט...

איך בין דאן געקומען נאָך סמאָלענסק. און ווייל עס איז שוין קאַלט געווען, האָב איך בעשלאָסען דאָרט איבערצווינטערען. איך האָב באַלד געפֿונען גוטע מענשען און האָב זיך ביי זיי היימיש געמאַכט. איך קען ניט גראַמבלען — איך האָב אַ גאַנץ פֿיינעם ווינטער פֿערבראַכט. דאָ איז אָבער געקומען דער פֿריהלינג — און, איהר וועט מיר גלויבען?

עס האָט מיר ווי מיט צוואַנגען אַרויסגעצווינגען פֿון שטאָט! איך האָב חשק געהאַט, אַרומצוקריכען — ווער האָט מיר געזאָלט שטערען? בין איך מיר נעגאַנגען, דעם גאַנצען זומער אַ לוסט-רייזע געמאַכט און אויף'ן ווינטער נאָך עליסאַוועטגראַד געקומען. דאָרטען האָט זיך ניט געלאָזט עפּעס רעכטס געפֿינען. איך בין געוואָרען רעפּאָרטער ביי אַ דאָרטיגער צייטונג... דאָס איז אַ מאָגערער ביסען, אָבער מען איז פֿריי און מען קען דאָך ניט שטאַרבען פֿון הונגער. דאַן האָב איך געמאַכט בעקאַנטשאַפֿט מיט יונקערס — עס איז דאָרטען דאָ אַ יונקערסקע שול — און מיר האָבען קאָרטען געשפּילט. איך האָב אויך געהאַט גליק און האָב מיר איבער ווינטער אַ טויזענט קערבלעך אָבגעשפּאָרט. ביז דער פֿריהלינג איז ווידער געקומען — איך האָב איהם בעגעגענט מיט טויזענט רובעל אין קעשענע, און אין אַ פֿיינעם אַנצוג...

וואו זאָל איך יעצט געהן? נאָך שלאָוויאַנסק, אין באַדע-אַנשטאַלט. דאָרטען האָב איך געשפּילט מיט גליק, ביז חדש אלול, דאַן האָב איך זיך געמוזט אָבטראָגען. איך האָב איבערגעווינטערט אין זשיטאָמיר מיט אַ ווייבעל — אַ ביטערע נקבה, אָבער אַ מכורעת ניט איהר גלייכען.

אָט אַזוי האָב איך פֿערבראַכט די צייט אַלס אויסגעוויזענער פֿון פּעטערסבורג און בין ווידער אַהין געפֿאָהרען. שדים וויסען וואָרום, אָבער די שטאָט האָט מיר געצויגען ווי אַ מאַגנעט.

אַהין בין איך אָנגעקומען אַ גאַנצער פריץ. האָב אויפֿגעזוכט מיינע בעקאַנטע וואָס האָט זיך אָבער דערוויזען? אַלע מיינע שמיקלעך זיינען בעקאַנט געוואָרען! אַלץ ווייס מען: ווי איך האָב ביי די ליבעראַלע הערשאַפֿט אין מאָסקאָווער גובערניע דריי וואָכען צוגעלעבט און ווי איך האָב זייערע הונגעריגע נשמות אָנגעשטאָפּט מיט מיינע חלומות: ווי איך בין זיך בעגאַנגען מיט מ. און ווי איך האָב מאַדאַם צ. בעליידיגט. וואָס האָב איך געקענט מאַכען — אפנים עס איז אַזוי בעשערט געווען. און ווען טירען האַקען זיך פֿאַר דיין נאָז, דאַן פרוביר אַנדערע צעהן צו עפֿנען... אָבער איך האָב קיין גליק געהאַט. האָב מיר עהרליך די מיה געגעבען, אַ בכבוד'ן נאָמען אין דער געזעלשאַפֿט זיך צו ערווערבען, אָבער לאַודווקא, כאָטש צוריים זיך! זאָל עס זיין דערפֿון, דאָס אין די דריי יאָהר צייט האָב איך פֿערלאָרען מיין השלמה, ווי אַזוי מיט מענשען אומצוגעהען, אָדער זיינען אפֿשר די מענשען ביטרע געוואָרען... ווען דאָס וואָס האָט שוין מיין האַלז דערגרייכט, האָט מיר אַ רוח איינגעגעבען, איך זאָל זיך פֿערקויפֿען דער געהיים פּאָליציי. איך האָב זיך אָנגעבאָטען אַלס אַן אַגענט צו שפּיאָנירען די שפּיל הייזער. מען האָט מיר אויפֿגענומען — אונטער

נשקשה׳דיגע קאָנדיציאָנען. צו די געהיימע שטעלע האָב איך נאָך צוגעלעגט אַן עפֿענטליכע — בין ווידער געוואָרען רעפּאָרטער פֿון אַ ציימונג. האָב בעזאָרגט שטראַסען-נאָטיצען און האָב אויך געשריבען פֿעליטאָנען... און האָב ווידער געשפּילט... דאָס שפּילען האָט מיר אַזוי מיטגעריסען, דאָס איך האָב גאָר פֿערגעסען, מיינע רעפּאָרטס אין דער פּאָליציי אָבצוגעבען. האָב פּשוט פֿערגעסען אַז איך בין מחויב דאָס צו טהאָן...נאָר געלט פֿערלירען, האָב איך זיך דערמאָנט: סטיימש מען מיז דאָך ראַפּאָרט אָבגעבען, האָב אָבער דאָך געוואַרט דאָס פֿערלאָרענע ווידער צו געווינען דערנאָך וועל איך שוין מעלדען. און אַזוי האָב איך טאַג-טעגליך געזינדיגט געגען מיין סלוזשבע, ביז די פּאָליציי האָט מיר געכאַפּט פֿאַר׳ן האַנד׳ זיי האָבען מיר אָנגעטהאָן חרפות בזיונות פֿאַר׳ן גאַנצען עולם, מיר דערקענענדיג פֿאַר זייער חבר. אויף מאָרגען האָט מען מיר געשיקט רופֿען פֿון הויכען אָרט, מען האָט אַוועקגעלעגט אַ שטיק מוסר, דאָס איך האָב איבערהויפּט קיין געוויסען ניט, און מען האָט מיר אָנגעזאָגט מיט׳ן האַרבען וואָרט, אַז מיין פֿוס און מיין גליד זאָל זיך ניט מעהר איינגעפֿינען אין פּעטערבורג... ווידער אויסגעוויזען! און דעם מאָל טאַקע רגאַנצע צעהן יאָהר.

זעקס לאַנגע יאָהר וואַנדער איך שוין אַרום און עס געהט — איך קען אויף מיין מזל ניט קלאָגען. דיזע צייט היפּער איך איבער, עס איז צו לאַנג — און אַ צו גרויסער פלאָנטער...

אין אַלעמען איז דאָס אַ לעבען פֿון אַ וואַלד-פֿייגעלע נאָר עס פֿעלט אַמאָל קערנער... מען דאַרף אָבער ניט זיין אַזוי ערעל און בעטאַכמען, דאָס אַפֿילו די, וואָס זיצען אויף טהראָנען, האָבען אויך ניט כשורה. אָבער אין אַזאַ מין הפקר-לעבען, איז ניטאָ קיין פליכטען — דאָס איז אַ גוטע זאַך, און קיין געזעץ, אַחוץ דעם נאַטור-געזעץ — דאָס איז דאָס צווייטע. די דאָרף-פּאָליציי יאָגט נאָך אַ מאָל — אָבער אין די בעסטע הייזער איז אויך דאָ פּלעה... דערפֿאַר קען מען אָבער וואַנדערען -- נאָך מזרח, נאָך מערב, נאָך דרום נאָך צפֿון, אין דער גאַנצער וועלט, וואו איינער וויל און ווען עס ציהט אייך וואו עס איז, בעזאָרגט מען זיך מיט ברויט — דער פויער איז גוט און ניט אַלע מאָל — מען פֿערזאָגט זיך און מען ליגט אַזוי לאַנג, ביז עס מאַניעט אייך ווידער ארום אויף דער ווייטער וועלט:

וואו בין איך שוין ניט געוועזן? אין די טאָלסטאָיעשע קאָלאָניעס און האָב אין די קיכען פֿון מאַסקאָווער קופּציכעס געגעסען. האָב אין אַ קיעווער קלויסטער געוואָהנט און ביים נייעם אַטהאָס. בין געווען אין

טשענסטאָכאָוו און אין מוראָם. ווי מיר שיינט איז ניטאָ איין שטעטעלע אין רוסלאַנד, וואָס מיין פֿוס האָט ניט בעטראָטען. ווי שנעל איך וועל מיר אַביסעל בענייען, געה איך נאָך אויסלאַנד: פֿריהער נאָך רומעניען און פֿון דאָרטען שטעהען אַלע וועגען אָפֿען, אין רוסלאַנד איז מיר שוין צו־ווידער. איך האָב שוין אַלע קונסט־שטיקלעך אָבגעאַרבייט.

איך דיינק, אַז אין דיזע זעקס יאָהר האָב איך אַ היבש ביסעל אויפֿגעטהאָן, וויפֿיעל שעהנע ווערטער האָב איך געהערט, וואָס'ערע נסים האָב איך אָנגערעהלט! מען קומט, ווייסט איהר, אין אַ דאָרף און ווען מען האָט זיך אויסגעבעטען אַ נאַכט־לאַגער, נאָך יועטשע־רע — דאַמאָלסט ציהט מען אָן דאָס פֿאַנטאַזי־קעסטעלע! עס קען זיין דאָס איך האָב נייע סעקטען געגרינדעט, ווארום איך האָב גערעדט פֿון די שריפֿט און דער פויער גלויבט אייזען־שטאַרק אין געשריבענעם, פֿון צוויי ווערטער מאַכט ער זיך אַ נייע רעליגיאָן, דאָס עס קען אייך ניט גוט ווערען! און וויפֿיעל נייע זאַקאָנעס איבער לאַנד־פֿערטהיילונג און מתנות האָב איך אויסגעטראַכט...

יאָ, איך האָב דעם לעבען אַסך רייכע פֿאַנטאַזיעס איינגעגעבען...

אָט אַזוי פֿערברייננג איך מיין לעבען... איך לעב און בין געווים: ווען איך זאָל וועלען זיך אירגענד וואו זיך בעזעצען — וועל איך אייך געפֿינען, וואָרים איך האָב שכל, פֿערשטעהט איהר מיר, און די ווייבער בעהמען פֿאַר מיר קיין זאַק ציבעלעס ניט. קום איך נאָך ניקאָלאַיעוו, געה איך אין פֿאָרשטאָדט, וואו עס וואָהנט אַ סאָלדאַטסקע טאָכטער, אַן אלמנה, שעהן און רייך. איך וועל איהר זאָגען: טייבעלע, הייץ די באָד, וואַש מיר און קלייד מיר, איך וועל ביי דיר בלייבען אַ גאַנצען חודש! זי וועט קיין וואָרט ניט ריידען. און ווען זי האָט זיך אין דער צייט אָנגעשאַפּט אַן אַנדער ליובאָווניק, וועט זי איהם אויך געבען אַ פּאַסיר־צעטעל! איך וועל ביי איהר בלייבען אַ חודש און מעהר — ווי לאַנג עס וועט מיר געפֿעלען! פֿאַר דריי יאָהרען ווינטער, האָב איך ביי איהר אויסגעהאַלטען צוויי חדשים, פֿאַר אַ יאָהרען ווינטער — זאָגאַר דריי... וואָלט אויך דעם גאַנצען ווינטער פֿערבליבען, ווען זי וואָלט געווען אַביסעל קליגער, אַזוי אָבער ווערט מיר לאַנגווייליג ביי איהר, אַחוץ איהר גאַרטען, וואָס זי נעהמט פֿון איהם אַרויס אַ צוויי־טויזענד קערבלעך אַ יאָהר, וויל זי פֿון קיין זאַך ניט ווייסען.

אַזוי קום איך אויך אין דעם קובאַן אין לאַבינסקים בעזיצונג. דאָרט וואָהנט אַ קאָזאַק, פּיאָטער דער שוואַרצער איז זיין נאָמען, ער האַלט מיר פֿאַר אַ הייליגען — פֿילע האַלטען מיר פֿאַר אַ נזיר. אַסך נאַרען און גלויביגע זאָגען צו מיר: נעהם פֿאָטערל אַ מתנה און צינד אָן אַ ליכטעל

ביים הייליגען בילד פון'ם מערטירער... איך וויל די גלויבינע ניט וועה טהאָן חלילה מיט'ן נאַקעטען אמת, דאָס פון זייער מתנה, ווערט ניט קיין ליכטעל, נאָר טאַבאַק פאַר מיר צום רויכערען...

עס איז גאַנץ מחיה'דיג צו וויסען, דעם אונטערשייד פון מיר און זיי, דאָס אָהן מיה האָב איך אויפגעבויט אַזאַ הויכע וואַנד צווישען אונז. עס איז גאַנץ זיס צו לעבען אין עביגער סכנות נפשות ענטדעקט צו ווערען. דאָס לעבען איז אַ גליק-שפּיל! איך שטעל אַוועק אַלעס אויף איין קאָרט — דאָס הייסט גאָר ניט, און געווין אימער, איך האָב קיין אַנדער זאַך צו ריזיקירען, ווי מיין זעקעל ביינער. איך בין אויך זיכער ווען מען דערטאַפּט מיר אין מיין געשטאַלט, געה איך ניט קיין לעבעדיגער אַרויס פון זייערע הענד. אָבער וואָס טויג מיר אונצייטיגער עגמת נפש, אַ נאַרעשקייט מורא צו האָבען.

נו, מיין ליבער יונגערמאַן, איך האָב אייך מיין מעשה דערצעהלט, אביסעל צוגעווירצט מיט פילאָזאָפיע... און איהר ווייסט, אַז מיין דערצעהלען געפעלט מיר אַליין אויך, איך דענק, אַז איך האָב גוט דערצעהלט, איך גיב צו, דאָס איך האָב אַסאַך אויגענעם צוגעלייגט, אָבער מיין פּאַטערעל, ווען איך האָב דערצעהלט ליגענס, איז עס מעהר ניט ווי אין דער מעשה, לאָז אייך ניט פערדריסען איהר דערמאָנט זיך אָבער ווי אַזוי איך האָב אייך דערצעהלט — דאָס איז גלויבט מיר מיט'ן אָריגינאַל פון מיין נשמה שטאַרק פערקניפּט. איך האָב אייך אָבגעקאָכט אַ פאַנטאַזי יאַייכעל פון לויטער אמת.

מחשבות'ן וואַרום זאָג איך דאָס? ווייל איך זעה איין, מיין טהייערער, דאָס איהר גלויבט מיר נישט שטאַרק. דאָס פרייט מיך גראָד פאַר אייך — אָט אַזוי! גלויבט קיין מענשען! וואָרים אימער ווען ער דערצעהלט אייך פון זיך עפּעס, זאָגט ער ניט דעם ריינעם אמת, דער מענש זאָגט ליגען אין אומגליק, כדי מעהר רחמנות צו דערוועקען, אין גליק — מען זאָל איהם מעהר מקנה זיין — אין אַנדערע אופנים — מען זאָל איהם מעהר אַנערקענען..."

קאטאלאג

פון דער

ראדיקאל פובלישינג קאמפאני.

ערעלשטאדט'ס שריפטען

די לאנדאנער אויסגאבע פון עדעלשטאדט'ס ריהרענדע סקיצען איז יעצט פיעל שעהנער ווי די פריהערדיגע. אויך איז יעצט צוגעגעבען א נייע סקיצע „מיוזיק". פרייז בלויז 5 פענס, אין אמעריקא 10 סענט.

א פינפפאכער מארד

דער פינפפאכער מארד איז קיין שונד ראמאן נאר א העכסט בעלעהרענדע שילדערונג פון דער ארבייטער בעוועגונג, געשריבען פון א בעוואוסטען ארבייטער פיהרער. פרייז 4 פענס, אין אמעריקא 10 סענט.

באוושאווער'ס בילדער און געדאנקען

איז יעצט פערגרעסערט געווארען אויף 64 זייטען און איז העכסט ארטיס־טיש געדרוקט אויף גוטען פאפיר. עס איז די שעהנסטע ווערק אין דער אידישער ליטעראטור. פרייז 5 פענס, אין אמעריקא 10 סענט.

באוושאווער'ס ליעדער און געדיכטע

א נייע זאמלונג פון ליעדער, וועלכע זיינען ביז איצט נאך ניט געווען געדרוקט אין קיין בוכפארם. פרייז 5 פענס, אין אמעריקא 10 סענט.

באוושאווער'ס פאעזיע און פראזא

א ביכעל פון 128 זייטען, ענטהאלט צוזאמען די „ליעדער און געדיכטע" און „בילדער און געדאנקען". פרייז 9 פענס, אין אמעריקא 20 סענט.

זאלען זיך קבצנים מעהרען?

פערהייראטהע מענער וואס ווילען ניט ליידען קיין צרות דעם גאנצען לע־בען, פרויען וואס ווילען ניט קראנק זיין דעם גאנצען לעבען, זאלען קויפען דעם ביכעל. עס וועט זיי אויסהיטען פון ארעמקייט, פון קראנקהייט און פון אלעם בייז. פרייז אין ענגלאנד 1 פעני.

די מענשליכע ענטוויקלונג

א זעהר בעלעהרענדע בראשורע איבער רעליגיאן פון דר. מאקס נארדוי, פרייז 1 פעני, אין אמעריקא 3 סענט.

על נהרות בבל

אן אויסגעצייכענטע קריטיק איבער רעליגיאן פון גראף דע וואלניי. איבער־
זעצט פון א. טאנענבוים. ענטהאלט 82 זייטען.

פרייז 5 פענס, אין אמעריקא 10 סענט.

סימבאלישע פאסט קארדס

יעדער פריינד פון אויפקלעהרונג דארף פערברייטען דיזע פראכטפאלע
פאסט קארדס, ווייל זיי זיינען דער בעסטער מיטעל פיר דער פראפאגאנדא.
די בעסטע רעדע ווירקט ניט אזוי גוט ווי איינע פון דיזע קארטלעך. ביז
יעצט זיינען ערשינען פאלגענדע:

„ויברא אלהים את האדם בצלמו", „הקב"ה מזווג זיווגים", „רוסישע טיראַ־
ניי און דער קאמפף פיר פרייהייט", „ניקאליי—דער מלאך השלום", „הונ־
גער און לוקסוס", חמשה הרוגי מלכות", „די מענשהייט צווישען 2 גנבים",
„דער איד אין דעם צוואנציגסטען יאהרהונדערט" און „לואי דער 16טער צו
ניקאליי דעם לעצטען".

זיי זיינען פראכטפאל געדרוקט און קאסטען ביליג 1 פעני יעדע.

קאנאוואלאוו

איינע פון מאקסים גארקי'ס בעסטע ערצעהלונגען. ענטהאלט 72 זייטען.
פרייז 5 פענס. אין אמעריקא 10 סענט.

דער בראדיאגא

א זעהר אינטערעסאנטע ערצעהלונג פון בראדיאגע לעבען, פון מאקסים
גארקי. פרייז 3 פענס, אין אמעריקא 6 סענט.

דער מענש און זיין נשמה

א וויסענשאפטליכע אבהאנדלונג איבער דעם וואס מיר רופען נשמה פון
דר. אינגערמאן. פרייז 3 הייפענס, אין אמעריקא 3 סענט.

גאט, רעליגיאן און מאראל

א קריטיק איבער רעליגיאן פון פיליפ קראנץ. פרייז 2 פענס, אין
אמעריקא 5 סענט.

עס ערשיינט באלד

גלויבען און פערנונפט

פון דזשאהן מעסליע. איינער פון די וואונדערבארסטע ביכער, וועלכער
ענטהאלט א ברילליאנטענע קריטיק איבער די ווידערשפריכע און אבער־
גלויבען פון דער רעליגיאן, געשריבען פון א גלח העכער 2 הונדערט יאהר
צוריק. אזעלכעס, וואס איז נאך אין דער אידישער שפראך ניט געווען.

אלע בעשטעלונגען צו אדרעסירען

RADICAL PUBLISHING CO., 71, Hanbury St., Spitalfields, LONDON, E.

דער מענש

און זיין נשמה.

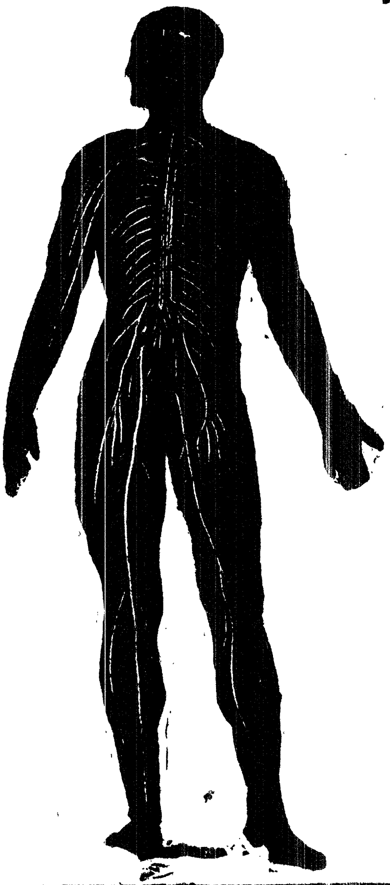

פרייז
אין
ענגלאנד
3
הייפענס

פרייז
אין
אמעריקא
3
סענט